

KAD SU CVETALE TIKVE

Dragoslav Mihajlovic

1.

Ne, necu se vratiti. Otisao sam jos pre dvanaest godina, a ovde, u Estersundu, vec sam osam. Imam porodicu. Vidite onog beloglavog decaka tamo? Da, lici. I jeste Svedjanin. Moja zena ga je rodila kao devojka, pre mene; drugi su ovde obicaji. Dao sam mu svoje prezime; oca ionako nije znao. Sad se zove Arne Sretenovic. Jedva se naucio da izgovori celo svoje ime. Ucim ga da govori srpski. I, da vidite, ide mu od ruke, dosta je bistar. Vec cetiri puta sam ga slao, zajedno s njegovom majkom, burazeru Vladi u Beograd. Poneli bi i pare, razume se. Burazer ih je sa svojimima - on ima cercicu i sincica - slao na more. A kako bih inace objasnio zasto ih saljem? Ovi blesavi Svedjani misle da je Jugoslavija citavo jedno more. Ne bi mogli ni da zamisle da je neko bio u Jugoslaviji a da nije bio na moru. I ja kad podjem, oni kazu: "On je otisao na svoje more. On ne moze bez svog mora." Meni je ovde lepo. Pre cetiri godine zena i ja smo nekako skupili malo para, uzeli kredit i poceli da dizemo kucicu izvan grada. Ovde je to veliki luksuz. U Beogradu sam ziveo medju dusanovackim kucercima, pa bih to hteo i tu. Kucica mi je skoro gotova. Nije jos sasvim gotova zato sto se ja oko toga bas i ne lomim previse. Stalno nesto oko nje ili po bastici prckam. A i ova ti je zemlja nekako jalova; tek sto se jedan sneg skine, vec pocinje da se sprema drugi. Leta, onog naseg, tako reci i nema. I uvek se nadje nesto posla.

Moj klinac me obozava; a ne mogu da kazem, volim i ja njega. Jedanput, prolazim ulicom, a on stoji s nekim svojim drugarima i hvali se: "Moj stari je u Jugoslaviji bio sampion. Novine su o njemu pisale." A ja nisam bio jugoslovenski prvak. Bio sam prvak Srbije, dve godine, u velteru i polusrednjoj. I svearmijski prvak u srednjoj, kad sam sluzio vojsku. A svojoj majci Arne kaze: "Kad smo ono letos bili u nasoj Jugoslaviji..."

Kad smo se Inge i ja uzeli, zeleo sam da imamo decu. I rekao sam joj: "Ako mi ne rodis klinca, ostavicu te." Ali u pocetku nismo mogli. A posle, kad je presla tridesetu, nekako je pocela da se boji. Naravno, jos za to nije kasno, jos ona moze da rodi. I ako bih navalio, rodila bi ga. Ali onda sam pomislio: mozda bih bar tog straha mogao da je postedim? I rekao sam: "Inge, ti se, izgleda, bojis da rodis?" Ona kaze: "Ne znam cega se vise bojim: toga da rodim ili toga da ces me ostaviti. Znas sta mi je lekar jos onda bio rekao. A meni je sada vec trideset i cetiri." "Pa, u redu", rekao sam. "Mozda nam vise dece i nije potrebno. Dosta nam je nas Arne. Ako se ti slozis." A ona pocela da mi ljubi prljavu bluzu.

Volimo se ja i moja Inge. Istina, ne onako kao da nam je osamnaest ili dvadeset. Ali - volimo se. Pomalo kao drugari. Pomalo mozda kao invalidi. Ali volimo se. I ne pricamo mnogo o tome.

Na Dusanovcu sam isao s najboljsim curama. Bio sam zvezda. Lomile su se oko toga koja ce vise da trza na mene. I pravile sebi reklamu ako bi isle sa mnom. "Ona ide s Ljubom Sampionom", govorile bi. A moja Inge nije lepa, ima kracu nogu i vanbracno dete. Kad je imala dvanaest godina, slomila je nogu. I ostala joj je kraca, za tri santimetra. Nije nista strasno, ali - primecuje se. Tako je i Arnea rodila. Mislila je da ce to tipa zadrzati. A tip sacekao da se on rodi, pa nestao. I, cudna stvar, volim je. Nekad sam cure stalno menjao.

A nju čak ni ne varam. Valjda sam omatoreo. Trideset i osma mi je. Moja Inge ume da bude i dzandrljiva, kao i sve ostale blesave zene. Ona isto ume da zakera: "Opet si uneo blato u kucu! Zasto ne brises noge?" I: "Opet te tvoje blesave novine!" I: "Ovde si mi se popeo s tvojim sindikatom!" I uopste. Po tome su nam, kao sto vidite, obicaji isti. Ali kao sto sam ja naucio da postujem svedske, i ona se naucila da postuje nase. Nekad, u Jugoslaviji, voleo sam da zvalavim. Ni oko cega. Otkako sam otisao, medjutim - prvo jezik, a onda i sve drugo - postao sam cutljiv. Ovde svet, uostalom, i nije bas mnogo pricljiv. I kad dodjem kuci neraspolozen ili ljut, ili kad me uhvati moje ludilo, i cutim, ona me ne dira. cuti i sama. Nije to za zenu bas mnogo prijatno, ali moja Inge i to podnese. A kad me prodje, onda mozemo po starom. I, mada takve stvari ipak retko cinim - obicno gledam da im pomognem na neki drugi nacin - kad neki nas covek, iz Jugoslavije, ovde bas zaglavi, ja ga i kuci odvedem. A narod ovde nije los, ali, nekako, tvrd je na paru: otac za sina ne zna, sin za majku, svako ima svoju racunicu i svoju kasu. I retko jedan drugome u kucu zalaze. A moja Inge nas docekuje s osmehom i kaze tipu srpski: "Mi volimo nasa Jugoslavija." I pere mu prljave gace, i kuva mu pasulj sa slaninom i sarmu, i prebira po nasem vesu i odvaja mu moje stare kosulje: dok se malo ne snadje. I kad nas je prosle godine jedan takav bio pokrao - nista strasno: drpio jedno moje odelo i neke sitnice, ali ja sam se jeo kao Mesec: eto kakvi smo! - ona mi kaze: "Nemoj da se sekiras. Sav je bio propao, jadnik. Mi cemo zaraditi drugo." Pre dve godine sam se opet bio zapio - desava mi se to povremeno - i, onako pijan, samo sam seo za volan i odjurio pravo za Jugoslaviju. Osam dana nisam dolazio na posao. I mirno sam primio otkaz. Kriv sam, sta imam da se bunim? Ali moj sindikat se pobunio; a ovde je sindikat veoma jak. "On", kazu, "ima pravo da vidi svoju domovinu. On ima pravo da vidi svoje more. Kakva smo mi zemlja ako nasem najboljem radniku ne mozemo da dozvolimo da vidi svoje more?" A ja, kazem, nisam imao pravo, a nisam imao ni volje nikoga da molim, iako mi se posao bas nije menjao: svih osam godina sam u istoj fabrici. I lepo im, ljudski kazem: "Sta se, bre, zezate? Kakvo more, kakvi bakraci! Niti sam na more isao niti koji djavo. Bio sam se nazdrekao. Zato bi me i u mojoj Jugovini najurili." "A ne", kazu oni. "Svoje dousnike zato ne otpusaju. Otpustili su te zato sto si sindikalista. A uz to ti si jos bio i bolestan! Mi to mozemo i da dokazemo! Ne smeju zbog toga da te otpuste."

Glavu dajem ako je iko od njih ista od toga shvatio. Oni prosto misle da smo svi mi udareni, keve mi! I kad prodju ovuda i cuju kako urlicemo nase pesme i ovakve suze valjamo, oni misle - nismo citavi. 'Leba mi, veze nemaju. Ali, ovako rezonuju: ako si ti lud, slobodno i to mozes da budeš, i imas pravo na to, samo nemoj da napravis neki izgred. A za mene su ovako mislili: taj sigurno jeste udaren, ali kad to njemu dodje, on predoseti, pa sedne u kola i ode u njegovu ludu Jugoslaviju. Je li napravio neki saobraćajni prekršaj? Nije. Je li ucinio nesto drugo? Nije. E, pa onda, u redu! Zar za nas nije jos i bolje sto je otisao?

I prilicna se guzva oko toga napravila. čak su i neke sindikalne novine pocele da me brane - izlazi ovde jedan takav listic: on je, kazu, bio bolestan. Dosao neki dasa iz tih novina. "Ma, jok", kazem mu ja, "niti sam bio bolestan niti je uopste potrebno da se oko toga pravi neka guzva. Naci cu drugi posao." I stvarno sam to odmah mogao. Ali onda mi moja Inge kaze: "Kazes da si kriv. A ja tebi opet kazem da mi to ne mozemo da razumemo. Kako mozes da budeš kriv? Ne mozes da budeš kriv. Bio si bolestan! Jer kad neko usred radnog vremena iznenada zaustavi masinu, baci kombinezon i ode u fabricki

klub i tamo za tri sata popije dvadeset flasa piva, i poslovodu, koji dodje da ga pozove da se vrati, otera u materinu i gadja praznom flasom, a onda, onako u kosulji po hladnoci, sedne u kola i nekud odjuri, tako da mu zena i dete pet dana ne znaju gde je, i tek se petog dana, ko zna koliko daleko odatle, negde u Austriji osvesti i javi telegramom, i zatim se mirno vrati kao da se nista nije ni desilo, onda to stvarno niko zivi ovde ne moze da shvati. Ko to ovde radi? Ko je to ovde ikad uradio? I bas zato sto ne mozemo da razumemo, mi moramo da mislimo da si bio bolestan. To je - kao nekakva menstruacija. Kod vas ih, izgleda, imaju i muskarci. I kad ih vec imaju, imaju i pravo na njih. Zato, pusti ti njih neka oni to samo teraju, nemoj ih zadržavati."

I stvarno su me vratili. A kad sam prvi put dosao na posao, samo sto mi na ulazu nisu slavoluk bili postavili.

U stvari, ja sam ovde, pomalo, popularan. Opet zbog boksa. Treniram fabricki klub. A osim toga, radim i ono sto u Jugoslaviji nikad nisam ni pomislio - u sindikatu. Kad smo se burazer Vlada i ja pre tri godine sreli u Italiji i ja mu to ispricao, on se prosto upisao od smeha; u Jugoslaviji stvarno ni za sta drugo osim za cure nisam znao; i za boks, dabome. Kod kuce, naravno, imam nase ploce. Ali tamo ne volim da ih slusam. Rastuzim se. Ne volim da uznemiravam Arnea i Inge. On, moj sin, izgleda, voli ih. U pocetku ih je pustao da bi, valjda, meni ugodio. A posle ih zavoleo. A ja, kad se zazelim, dolazim ovamo. Malo mi je lakse otkako ovde ima nasih. Gotovo sest godina bio sam jedini Jugosloven u celom Estersundu. A sad nas ima gotovo seststo. Kad su poceli da dolaze, ocima nisam mogao da verujem. I - ovde malo zvalavimo po naski, malo pevamo po naski i malo placemo po naski. A onda odemo svako na svoju stranu.

U stvari, ja im ovde dodjem - kao nekakav drveni advokat. Kazujem im kakvi su svedski zakoni: na sta imaju pravo, na sta nemaju; prevodim im kad im sta zatreba; ovaj klub, tu prostoriju, svedski sindikati su im dali: ja sam im to sredio; dosta njih sam u fabrici u kojoj radim zaposlio; kad se pripremaju one nase priredbe, ja im za folklor obezbedjujem narodne nosnje: i to pozajmljujem od Svedjana; njihove su muske nosnje slicne slovenackim: snalazimo se kako umemo. I tako, cesto sam ovde. Cesto sam ovde, i sacekujem one koji dolaze, ispracam one koji odlaze. A oni dolaze, i odlaze, a ja ostajem. I kad me uhvati moje ludilo, kad se smracim, Inge i Arne hodaju oko mene na prstima. "Inge", tada kazem mojoj zeni, "Inge, srce mi puca." A ona kaze: "Vidim, Ljuba." U pocetku je strahovala da cu otici; unastrahovala se, jadnica, pored mene. "Ti, ces, Ljuba", kaze, "jednom otici od nas. Sescs na voz, i ostavices nam tvoja kola i tvoju kucu, i neces se vratiti. Ostavices nam kola i kucu umesto sebe. A sta ce nama kola i kuca umesto tebe?" "Ne budi luda", kazem ja njoj; a ona mi jos ne veruje. "Ne budi luda, nikud ja necu otici. Nikud ja bez tebe i Arnea necu poci." I, kazem, u pocetku mi nije verovala, a sad zna: to mora tako da bude; proci ce me. I kad me vidi takvog, srpski mi kaze: i ona se uci da govori srpski: "Pa, Ljuba, idi malo u tvoja Jugoslavija. Sverije je dobar, ali za tebe je Jugoslavija najbolji na svet. Idi malo u nasa Jugoslavija." - To nasa Jugoslavija ona kaze zato sto svi mi, i ona, i Arne i ja, imamo dvojno drzavljanstvo, i svedsko i jugoslovensko. To sam takodje sredio. - A ja joj kazem: "Ti, Inge, kao da si se na Dusanovcu rodila." Tada uzmem od fabrike nekoliko dana neplacenog odsustva - i oni su na to navikli, pa mi vise ne prave pitanje - i sednem u kola, pa po tri dana i tri noci vozim kao lud. Ja sam, inace, pazljiv, oprezan vozac, i ne volim da jurim, ali tada nemam vremena ni za spavanje. Za volanom samo po dva-tri sata odremam. Tek kad dodjem do austrijske i nase granice, zaustavim se. Svratim u neki motel, okupam se, ljudski se ispravam - jedanput

sam tako sesnaest sati prespavao - obrijem se, presvućem. I, polako, predjem preko granice.

Tada udjem u Ljubljano, ili u Celje ili Maribor - nize da idem nemam hrabrosti: o Beogradu da vam i ne pricam - zastanem i parkiram se pored trotoara. I tako ostanem u kolima. Spustim prozore, gledam oko sebe i - slusam. I, verujte, Slovenci sasvim dobro zvalave po naski, nista se ne razlikuju.

I tako, ne izlazeci iz kola, presedim po pola sata, ili sat ili dva.

Onda polako krenem natrag. U povratku negde na benzinskoj pumpi napunim rezervoar benzinom. Zatim predjem austrijsku granicu, zastanem, pa iz dovoda natocim po punu saku. Trljam ga, njusim: i on mi mirise na Jugoslaviju. Namazem se po licu, po kosi, po grudima...

Kuci se vratim umoran kao kuce. A moja zena mi kaze: "Ti si se, Ljuba, podmladio."

A o tome kako sam dosao ovamo, o tome joj ne pricam. Sta ce njoj

I to? Nije ni potrebno da zna. To cu sam nositi. To je moja stvar.

2.

Kao klinca, mene su mangupi na Dusanovcu zvali Ljuba Vrapce. To je zato sto je keva htela da ima lepo vaspitanog sina, pa me naucila da kitu zovem vrapce. I u skolu sam vec isao, a tako sam je zvao. Mangupi culi - i eto ti.

Za vreme rata, moj burazer Vlada, koji je pet godina stariji od mene, radio je ilegalno. A mi - ja, Jova Jolpaz, Misa Cvrcak, Pera Patak - mi nista, zezali smo maglu. Ponekad smo burazeru ponesto i preneli. Ali ko te za to pita - niti smo znali sta nosimo niti nam je to bilo vazno. Uglavnom, moj matori, koji je stalno bio napolju, morao da sljaka da zaradi za klopku, ostavljao me na miru; keva me takodje nije dirala: iako mi je sveca bila punih sedam godina mladja od mene, ja sam bio kevin ljubimac, njena maza; jedino mi burazer nije dao oci da otvorim: lesio me kako stigne i kako me dohvati.

A onda, cetrdeset druge, on ode u sumu: jedne noci Germanci dodjose po njega, a on im djalnu gotovo na oci, jos mu je krevet bio topao kad su usli. Oni zbog necega ne drpise ni caleta ni kevu. I tako i ostade.

E, tada nastade raj za mene: naokolo vec pocelo bombardovanje, skola ne radi: vratim se s posla - ucio sam zanat - pa noga: niko te ne pita ni gde si ni sta radis.

U leto cetrdeset cetrte je meni, Patku i Jolpazu jedna kurva kelnerica sto se sevila s nekim Germancem istog dana skinula junfer.

Stojimo nas trojica kod bioskopa kad naidje Stole Apas.

"Klinci", kaze - a on vrsnjak mog burazera - "je l' biste vi veceras nesto uboli?"

Mi mislimo - zeza se. Gledamo ga belo.

"Kroz pola sata", kaze, "budite kod kupatila."

Skupimo se mi tamo jos pre vremena. A pantalonice nam ovako trepere.

Malo zatim dodje i Stole. Vodi jos neke.

"Tu ste?" kaze. "Dobro. Da krenemo."

Ukupno nas osmorica.

Podjemo pored kupatila, izbljemo na sumicu. Zatim, ivicom - oko nje - sve do njene druge strane, tamo, prema Zvezdari.

Stole kaze:

"De sad, posakrivajte se."

Zavucemo se u neki susmusljak, ni nos nam se ne vidi. Cekamo.

Vec polako poce da pada sumrak.

Cutimo tako petnaest minuta.

Pitam Jolpaza:

"Sta je, bre, ovo?"

"Ne znam", kaze.

"More, da mi idemo. Prebice me matori kad vidi da nisam kod kuce." A Stole vec sikce:

"Cuti tu, majku ti balavu!"

Uto se na ivici pred nama, dosta daleko napred, pojavi neki Germanac. Ne vidimo ga dobro. Vidis samo kako se ljulja u sirokim cizmama i kako mu se na opasacu klata bajonet. U rukama nesto nosi: kao nekakve konzerve.

Dodje tako na tridesetak metara do nas, pa sede na travu. Upola se i on sakrio. I pusi. Sad se vise nema kud. cekamo i dalje.

Malo zatim evo i nje.

Ide istim putem kuda i on, i osvrce se.

Ni nju dobro ne vidimo. Vidimo samo da nije bas mlada i da ima malo krive noge. U ruci nosi neku torbicu.

Germanac, kad ona pridje, ustane, zagrlji je i oboje se vuku u sumicu. I sad vise ne znamo gde su. Unutra vec mrak.

Stole malo priceka, pa cetvoronoske odbaulja napred. Mi i dalje onde cucimo.

Tako potraje, bogami, pola sata.

Najzad evo Stoleta. Zove nas rukom.

"Pazi sad". kaze. "Germanac ce sad da ode. Ona ce jos malo da posedi unutra. cim on izađe, mi cemo da joj se privucemo. Kad dam znak, skaci. Vas dvojica drzite joj noge. Vas dvojica ruke. Ja joj necu dati da vice."

Podjemo za Stoletom cetvoronoske. Uvucemo se u sumicu.

Uto, tamo negde pred nama, Germanac odnekud ustane kao da izraste iz onog susmusljaka, obuće bluzu, sagne se, valjda da je poljubi, i podje napolje. Ona ostane sedeci. Vidimo joj, sasvim nejasno, samo glavu. Pusi.

Pocnemo da joj se primicemo.

I - Germanac vec zamace za ivicu. Promice pored drveca.

Kad on odmakne, Stole polako ustane i, jos pognut, mahne nam rukom.

Pred nama, tamo, zena ustaje. Jos pusi, ali polako prikuplja prnje oko sebe. Stavlja u torbicu one konzerve.

Na prstima, krijuci se iza zburnja, sasvim joj se primaknemo. Onako otpozadi, Stole joj odjednom skoci pravo na glavu i obori je na zemlju. Sakama joj pritisne usta i potmulo vice:

"Drzi je! Drzi joj ruke!"

Pritrcimo i mi - i napravi se citava guzva. Ne zna se ko koga drzi.

Ona se rita, brani i u toj zbrci odjedanput nam se nekako izmigolji. I vukuci se naguz, izmace se metar-dva.

Sa crvenim flekama na bledom licu, gotovo zagusena, nemajuci vremena ni da ustane, sa zadignutom suknjom nad belim, pomalo debelim butinama, otuda psuje:

"Ma, sta 'ocete, majku vam slinavu! 'Ocete mindzu? A? 'Ocete mindzu? Pa evo vam! De da vas vidim sta mozete!"

Mi se zbunismo. Gotovo da se pokupimo.

Ali Stole, kao da je samo to cekao, skoci kao zec i vec joj uskoci izmedju nogu. Zgrabi je za butine i zavali na ledja. Nervozno poce da se otkopcava.

"A ti?" kaze. "A ti sta 'oces? 'Oces da kazemo cetnicima, pa da te osisaju? Je l' to 'oces?"

Pa onda nama:

"Drz' joj ruke! Drzi joj ruke, sta blenes!..."

Kad smo se svi izredjali, ona se, onako rascepljena, znojava, jadna, polako uspravi na laktove.

"Je l' vas ima jos koji? Je l' vas ima jos, majku vam nistacku? Svu ste mi bluzu iscepali, majku vam usranu! Necete valjda da mi je kupite. Bolje da je iscepate. Kako cu, ovakva, kuci? Je l' vas ima jos takvih, mrtvu vam majku!"

I psujuci, zmuri od besa...

3.

Posle smo Patak, Jolpaz i ja poceli da sluzimo Apasu kao skakavci. Trcali smo onako kud bi nam rekao da idemo - da prenesemo neku poruku nekoj solji ili nekome drugom, da sklonimo nesto sto ne bi hteo da bude kod njega, ili nesto slicno. Ne, nista nismo drpisali; samo dva-tri puta nesto Germancima, i to pred sami kraj. Apas nije voleo takve stvari. Hteo je da otme, recimo; hteo je da prevari na kartama; ali da ukrade nije voleo niti je to uopste radio. Uopste, on nije voleo nista da radi za sta ne bi imao publiku. I - nekoliko puta smo mu asistirali u nekoj tuci: voleo je, na primer, da prebije nekog dzulova na pijaci. - I to je uglavnom bilo sve.

Onda je doslo i oslobodjenje. Moj burazer Vlada je u Beograd stigao valjda s prvom jedinicom koja je u njega usla, a prvi posao koji je u njemu imao da obavi bio je da mene olesi. Kako je on za to s Apasem saznao, veze nemam, tek vec je sve znao i odrao me na mrtvo ime i prezime. A odmah zatim su Apasa i druge starije medju nama pokupili u vojsku i oterali na front. I tako se prvo Stoletovo drustvo raspalo.

Nekako, medjutim, jos za vreme rata, a pogotovu posle njega, kod nas je odjednom postao vrlo popularan boks. Moj burazer se za vreme rata, zajedno s ilegalom, a mozda i koristeci ga kao zaklon za nju, time bavio; Apas je to takodje radio; a posle njega, vec, gotovo da nije bilo klinca sa Dusanovca koji to nije pokusao: Mita Majmun, Ivica Lepi, Steva Dzambas, svi. Samo nas nekolicina smo u tome bili umalo uporniji i nesto ipak postigli, svi ostali su pre ili kasnije otpali. A to znaci da u to vreme na Dusanovcu gotovo nije bilo klinca koji nije znao da se macklja. Stole, razume se, bas medju njima i skuplja svoje novo drustvo.

A boks ti je takav: moze te nauciti dobrim stvarima - da osetis da se ne umire od svakog udarca i uciniti te gotovo neustrasivim ili cak i mudrim, da vise ne primas sve tako kako izgleda - a moze te i za ceo zivot preplasiti ili ti i dusu zatrovati. tako da pocnes da uzivas u tome sto u coveka mozes da udaras kao u dzak. Stole je stvarno bio neustrasiv. Jer, ako se to ne moze reci za Majmuna, a pogotovu za Dzambasa, od Apasa je zaista mogao da postane dobar bokser, samo da ga je to interesovalo.

Pri tom, svi smo mi bili u Radnickom: a Radnicki - zna se ciji je bio klub. Tako, jedno vreme, dok jos nije bio potpuno prestao da trenira a vec je oko sebe imao i Ivicu, i Majmuna i jos nekolicinu, iako mu se radnja tek razvijala, cajkosi su bili ti koji su njega i njegove, s jedne strane, jurili i, opet, upravo cajkosi ti koji su ga, sa druge strane, kao svoga stitili.

Ipak, cetrdeset peta i cetrdeset sesta jos su bile isuvise vruce za takve stvari. Ni cetrdeset sedma jos nije bila sasvim dobra. cetrdeset i osme, tek, pocelo je da se priprema ono zlatno doba Apasevo, koje ce zatim trajati gotovo nekoliko godina.

A ja u to vreme - nekako sam se bio otkinuo. Stvarno sam se vec bio zagrejao za boks. Cetrdeset i sedme na omladinskom prvenstvu Beograda zauzeo sam drugo mesto u velter-kategoriji.

Sve dotle, iako sam pomalo poceo da treniram jos cetrdeset pete, bio sam ne samo potpuno nepoznat nego sam i sam boks i bokstersku dvoranu shvatao kao mesto gde se uglavnom mozes dobro zezati. Redovno trenirao, naravno, nisam. Medjutim, bio sam ono sto se zove darovit. Mada dugih ruku i visok, gotovo mrsav, bio sam dosta brz, pa cak, za pocetnika, imao sam i dobru tehniku. Vec tada, umeo sam da udarim zusto i jako, i levom i desnom, dosta sam dobro radio nogama, i kako sam imao i odlicne reflekse, tesko me je bilo pogoditi. Dosta sam bio i srcan - nije me bilo lako uplasiti. I, pri tom, sto za boksera takodje nije nimalo ne vazno, imao sam i prilicno simpaticnu njusku; vec tada sam poceo du sticem svoju publiku. Jos posle ovoga, posle omladinskog prvenstva, tako reci kao klinac, postao sam bokser s kojim se ubuduce mora racunati.

Tada, u finalu - nekako sam do njega dospeo - sreo sam se s Jovicom Causevicem, kasnijim drzavnim reprezentativcem, koji je bio godinu dana stariji od mene i imao duzi staz u boksu nego ja. On nije bio nikakva klasa; bar je takav utisak ostavljao. Bio je levak i imao desni gard, koji je za mene gotovo do samog kraja bio prilican problem. Uz to, saginjao se, hvatao rukama, nije bio nesklon da u guzvi udari glavom. Kazem, nije ostavljao bogzna kakav utisak, i stvarno nije bio veliki bokser niti ga se danas iko seca, ali je zato bio jedan od onih koji umeju da smrse konce mnogim boljima od sebe. Samo asovi su uspevali da izbegnu njegovu zamku i da ga procitaju; samo njima u stvari nije bilo potrebno mnogo da ga citaju. Ja tada to ni izbliza nisam bio.

Nastupio sam samosvesno - bio sam, u stvari, srecan sto sam njega dobio - i, u pocetku, gotovo sam uspeo da ga zbunim. Uspeo sam da mu nametnem svoj stil: ne pustam ga blizu, stalno ga presrecem direktima, i kad god mi se ukaze prilika, bombardujem ga krosemi; nekoliko puta sam ga bas dobro odalamio. Pred kraj, vec imam dobijenu rundu.

Publika navija za mene. A oko ringa - gomila dusanovackih mangupa. "Napred, Vrapce", vicu.

Tada, gotovo pred sam gong, on mi se nekako uvuce u klinc i, nizi od mene, prosto mi iskida pleksus. Pokusavam ja da mu se izvucem, izmicem mu se, gledam da ga tako pogodim da ga odgurnem i - u tom izmicanju - on me potkaci aperkatom. Ucini mi se da cu da progutam svoj sopstveni jezik; prosto, kao da mi zapade u grlo. Ipak, nekako ostadoh na nogama, pruzih odozgo dva-tri direkta - i on se malo odmace. I - iako mi se dobro mutilo u glavi, jos dva-tri udarca, dve-tri eskivaze - udari gong.

Publika - da poludi.

Odem u svoj ugao - a malo se, kao, povodim - sednem. "Je l' te dobro potkacio?" pita me trener, neki Mica Stefanovic. "Kao maljem". kazem. "Nisam to znao." "Pa govorio sam ti", veli on i ljuti se. I stvarno mi je, covek, govorio. "Ne pustaj ga", kaze, "blizu", kao da ja to ne znam, "bezi od klinca. Gledaj da ga sateras u cosak. To ga, izgleda, zbunjuje."

U drugoj rundi sam oprezniji. Pimplam nesto direktima, pretim mu krosemi. Ali sad vise nisam siguran da sam prvu dobio: moram da krenem. Podjem polako, kljucnem ga dva-tri puta direktom u celo - a on je tu osetljiv koliko i bizon - nacinim fintu desnom i - nekako

mi se zgodi - dobro ga odalamim desnim kroseom. On to izdrza i pobeze u ugao. Sad si, mislim se, moj. Pocnem iz daljine da radim kao masina, direktima, da ga ne bih promasio, pa da izgubim ravnotezu, i cekam ga da mi se namesti za krose. Ali nikako da ga dobro potkacim: bezi mi, levo, desno, saginje se, i sitnim, mrkim ocicama kao u divljeg vepra stalno me gleda pravo u oci. Najzad, odjedanput se saze kao jez, opet mi se uvuce u pleksus, tu me valjda samo dva puta opali, dok me ne otvori, i duf! - opet onaj aperkat. Ja ovako, rasirenih i ruku i nogu - na leda!

U publici, cini mi se, tajac.

Odmah skocim na noge. Sudija mi broji.

Tresem glavom, okrecem se oko sebe, skakucem. I tek sada cujem da publika urla: svi stoje.

Na "sedam" zauzmem gard; jos ne cujem sasvim dobro, jos mi sve izgleda kao da je u jastuke umotano. Opet pocnemo. On me sada prosto juri. Ja uzmicem, a levu stalno drzim ispred sebe. I tako nekako izdrzim do gonga.

U pauzi sedim u uglu mrtav preplasen. Dotle sam imao vec oko trideset meceva, a posle ovoga sam izasao na ring jos oko sto trideset-cetrdeset puta, ali nikad se ni pre ni posle toga nisam osecao tako smrvljen. Sedim onako i mislim: "Bezi ti, lafe, iz ovih konopaca dok jos imas vremena."

U trecjoj rundi samo sto nisam bezao. Pokusavam da drzim strvinu na odstojanju, trazim ga odozgo, kvrcam ga u celo. Ali on me napipao, pa me juri kao mrtvog konja. U zivotu sam doziveo svega dva klasicna nokauta, a svega sam osam puta u borbi uopste bio oboren: on me je tada naceo. I u trecjoj me je oborio.

Tada je, jos iz rata, nekako pomalo bio u modi jedan udarac koji se zvao sfing: to je bio krvnicki udarac, nalik na krose, ali malo odozgo, poluopruzenom rukom, koji je nekako ubrzo bio i zabranjen. Ja ga nisam koristio: to mi je pomalo vec licilo na ubijanje, ne na boks. Tri puta mi je u trecjoj rundi opet ulazio u pleksus, otuda me otvarao, zatim je dolazio levi aperkat, pa kratki desni krose i onda bi levom odozgo ispovio sfing. Dva puta sam mu izmakao, tako da umalo sam nije pao; drustvo se naokolo smejalalo. Treci put me je ipak nasao. U uvo. Odleteo sam na pod kao da me je sutnuo nogom.

Izgubio sam, naravno. Istina, opet sam ustao, ali jedva sam izdrzao do kraja. U to vreme jos nisam sasvim shvatao sta je kondicija i to mi bas nije bila jaca strana. cudim se sto nas sudija nije prekinuo ranije.

Posle toga sam, kazem, boksovao jos sto cetrdeset puta i za sve to vreme izgubio sam svega devet borbi. cetiri puta od toga - on me je tukao! Nikako nisam uspevao da mu nadjem slabu tacku. - Laz je to da ima boksera koji nemaju slabu tacku. Svi ih imaju! Oni za ciju se nije saznalo bili su, svakako, i veoma dobri, ali imali su i sreće da ne sretnu dasu koji bi umeo da im je napipa. Ja sam, na primer, vazio za cvrstog boksera, umeo sam i dobro da udarim i da podnesem velike batine, i nisam imao staklenu bradu, ali od aperkata sam se cuvao kao od zive vatre. Ako me neko tako zgodi u bradu malo jace, tesko sam ostajao na nogama; to je valjda od sklopa vilica: moji zubi zaista nisu bas najpravilniji. Isto tako, u eskivazi sam se cuvao od saginjanja; na kraju sam se od toga gotovo bio i odviknuo. Jer ako me neko tako, dok sam sagnut, pogodi kroseom u uvo, ja padam kao sveca, ni svi sveci ne mogu da mi pomognu.

Tako sam ja mome prijatelju Causevicu vremenom postao stalna musterija.

O tom prvenstvu, a i o ovom mecu i meni novine su dosta opsirno pisale i, mada sam u finalu izgubio, cak me proglasile za nekakvu malu bokstersku nadu. Posle toga sam

najzad stvarno poceo ozbiljno da treniram. Nekako upravo tada, preuzeo me je trener Misa Poparsic, covek koji je podigao nekoliko odlicnih boksera. On mi je poboljsao rad nogu, usavrrio mi udarac, tako da sam vremenom poceo da udaram kratko i zistro, gotovu nevidljivo, i pri tom razorno, nabijao mi kondiciju. To je bio covek koji me je odlicno poznavao i koji je, znajuci koliko volim da se zezam i da jurim ribe, umeo da uvece navrati i mojoj kuci da prokontrolise da li sam na vreme legao. A i ja sam se, moram da kazem, najzad ipak bio naucio na disciplinu; retko sam kasno isao u krevet, a pusio ni pio, recimo, nisam nikad.

Pa ipak, mada sam iduce godine kao junior lako postao prvak Beograda i Srbije u velter-kategoriji - Causevic je vec bio senior - a pedesete i pedeset prve kao senior prvak Srbije u polusrednjoj, za sve vreme, sa Causevicem sam svega jedanput uspeo da izvucem nereseno, a tek u nasem poslednjem susretu, kad sam bio u vojsci i kad sam stvarno bio pun kondicije, uspeo sam i da ga pobedim. I to mi je bio prvi i poslednji put.

Uloge su nam se za to vreme menjale. Ja sam postao tezi i dospeo u polusrednju, a on je ostao u velteru; kad je on dospeo do polusrednje, ja sam vec bio u vojsci i odavno u srednjoj. Ali toliko je na mene kao na musteriju bio navikao da me je redovno jurio i u tezoj kategoriji. Znate li kako se covek oseca kad pred sam mec mora da popije tri litra vode? Ni toga se on nije plasio. Uz to, ja sam vec postajao poznat - poceo sam da dobijam i nokautom, od cetiri medjunarodna meca jedanput sam boksovao nereseno, a tri puta pobedio - pa je na meni sada vec sebi pravio reklamu. Cetrdeset devete na prvenstvu Srbije u velter-kategoriji bio sam veliki favorit, ali sam eliminisan jos u predtakmicenju: on me je to bio presreo. I nikad to nije bila lepa borba, ali je uvek bila veoma uzbudljiva. A ja bih u njoj redovno bio taj koji je dobio batine.

Nikad to necu razumeti. Izlazio sam na kraj s ljudima s kojima on ne bi mogao ni da sparinguje. S takvima, pruzao sam partije o kojima bi se mesecima pricalo: nekoliko puta su me na rukama u svlacionicu odneli. A onda bi mi dosao on - prosto bih video kako mu je skembe od popijene vode naduveno kao fudbal - i tukao bi me. Zatim je bilo doslo vreme kad sam i ja njega poceo da obaram. On bi pao i, kao da je tamo casu vode popio, skocio bi i odmah bi opet poceo da me maze. Tek poslednji put, kazem, kad sam u vojsci dobio nagradno odsustvo bas u vreme otvorenog Zvezdinog prvenstva, tek tada sam uspeo da ga, jedan jedini put, najzad pobedim. Tada je on zaista vec bio isuvise mali da bi mogao da mi naskodi.

4.

A onako, inace, koliko sam medju konopcima postajao bolji, i koliko sam boks ozbiljnije shvatao, toliko sam bio sve veci trubac. Moj matori je radio, burazer je u komitetu radio, ja sam radio: s lovom - nikakvih problema. Snabdevao sam se - u diplomatskom magacinu. U preduzecu, Janku Lisjaku, bio sam ljubimac. Iako medju najmladjima, u radionici sam najpre bio brigadir, a onda - zamenik sefa. I umeli smo da zasucemo rukave. Mangupi su me slusali kao matorog. Umeo sam da kazem: "Mangupi, ovo ima da se svrsi, nema da se ide kuci dok ne bude gotovo." I ostali bi, nemas da brines. Moj disa nije propustao moj mec. Kaze: "Ljubo, je l' ti treba neki dan za trening? Je l' ti treba da izardjes? Samo kazi." I ja bih u pola radnog vremena uzeo torbicu na rame: "Idem na trening", pa - s nekom soljom - na Savu ili u bioskop.

Voleo sam ribu, brate! Posto sam uvece morao ranije da legnem, obicno sam ih, danju,

vodio u sumicu. S trolejbusa bih svratio kuci po mantil; imao sam jedan svetli, specijalni mantil, jedino za to. Nju bih ostavio na ulici da me saceka. I dok bismo polako prolazili Dusanovcem, mangupi se kikocu: "Vrapce uz'o beli mantil!"

I tcale su, djavo bi ih znao zasto, kao mutave. Obicno bih s jednom isao ozbiljno. Nju bih cuvao, a naokolo sam klao sve sto bi mi palo pod ruku. Ali posle dva-tri meseca i to bi mi dosadilo, probusio bih i nju, i 'ajd dalje: nasao bih drugu ozbiljnu. Sedam junfera sam tako odneo. Ni sam ne znam na sta su te slepice tcale.

S tipovima na Dusanovcu ziveo sam dobro: ne diram ja njih, ne diraju oni mene. Dosta njih su mi bili i navijaci. Ali mnogi su me i mrzeli. Bas zbog riba. Oni jesu bili dasovani, nema zboru, i svi su imali svoje cure. Ali dok je moj bio citav Beograd, oni su imali relativno uzan teren: Dusanovac, Auto-komanda, Vozdovac, dve-tri ribe sa Zvezdare, koje bi ubrzo prestale da budu interesantne, dve-tri sa Kalenica - i to je sve. Sa Karaburcima su ratovali i tamo nisu imali pristupa, Slavija je za njih bila nekako velika, rastrkana, nije imala svoje zboriste i tu se nisu snalazili, Crveni krst, opet, bio je pomalo gospodski. Oni su uglavnom mogli samo da ih menjaju izmedju sebe, a to vec nije dobro: kakav je to stos ako su ti curu s kojom ides sevila trojica mangupa iz ulice?

Negde oko pedesete Stole Apas je bio na vrhuncu.

To je bio crn, ne bas mnogo lep momak. Imao je gustu, pravu crnu kosu, koja mu je uvek dosta lepo stojala, iako mu je nekako pocinjala gotovo sa polovine cela. Retko je coveka gledao u oci: uvek je pogledom nesto trazio naokolo, kao da se na sve sto mu pricas pravi lud. Bio je i dosta nizak, i, u odelu, cinilo ti se, nista narocito. Ali kad se svuce, na Savi, nisi mogao da mu se ne divis. Na njemu je lezao misic na misicu, svaki tanak i svaki na svom mestu. I - elegantan kao cura: koliko je u ramenima bio sirok i jak, toliko si ga u pasu gotovo sakama mogao obuhvatiti. Ruke - nadlanice, podlaktice, nadlaktice - istetovirane. Najvise riba je na Savi i uhvatio. Umeo je iz stosa, za opkladu, iz cuga po tri puta gore-dole da je prepliva.

Tada je imao, valjda, dvadeset i sest. Kao i ostali mangupi, negde je radio, kao masinbravar, ali je i tamo, izgleda, umeo da se posvadjia i da udari; cesto je menjao preduzeca. Nije se u stvari tacno ni znalo gde radi. Ziveo je s kevom, koja je primala neku penziju; lovu od plate joj valjda nije ni davao. Na desnoj potkolenici, na specijalnom kaisu, u koznoj kaniji, stalno je nosio sjajnu, kao brijac ostru utoku. Ali retko je upotrebljavao. Jer, sem iz boksa, negde je bio pokupio i neke stosove iz dzuda: dirnes li u njega, isto ti se hvata kao da si se nasalio sa zmijom, budi siguran da te sutra ni rodjena majka nece poznati. A to se zaista moglo desiti samo frajeru: u njega obicno niko nije smeo ni da darne, obicno je on bio taj koji je nasrtao. Mislim da u to vreme nije olesio samo onoga koga nije hteo.

Glavni stos u to vreme na Dusanovcu bio je da nekoga prebiju bez veze, radi zabave. Kad nigde ne bi bilo igranjca, nigde se ne bi zapoceo poker, nigde u blizini ne bi bila neka nova riba, kad bi se pogledao poslednji film, drustvo bi bez veze zvalavilo na pijaci ili pred bioskopom. Tad bi neko rekao: "'Ajde da nekog olesimo." "'Ajde", rekli bi. Ako do bioskopa ne bi sreli nikoga nepoznatog, iz nekog drugog kraja, ili ako odnekud ne bi naisao neki tip s ribom koga bi pred njom mogli da odelju ili bar da orezile, obicno bi se nadzonjali kod trolejbuske stanice.

Dva-tri klinca skakavca bi se nacrtala uz samu banderu. Kad bi trola stala i drustvo pocelo da se istovaruje, oni bi se zakacili za nekog cilagera; gurnuli bi ga, ili bi mu opsovali majku ili nesto slicno. Dusanovceni su znali za stos: progutali bi i gledali da sto

pre ispare. Onaj koji nije bio verziran, medjutim, klinca bi pojurio, dohvatio bi ga za uvo ili bi mu opalio sljagu. Tada bi drustvo doslo fol u zastitu. Ako bi to bio neki cilager penzioner ili neki mekani tip, Stole Apas bi ostao kraj zida. Gledao bi sta se radi i grickao bi sibicu. Ako bi, pak, musterija bila oficir ili neki mladji zvalavko koji se ne bi dao, umesao bi se i sam. covek bi zatim ostao da lezi, a oni bi se zezajuci se pokupili dalje. Posle bi Stole rekao: "Ajd sad na sovanje, sutra treba da se sljaka." I razisli bi se na spavanje.

Negde oko pedesete na Dusanovcu se osetio deficit u ribama. Oskudevali bas, dabome, nisu. Ali u pocetku su s mangupima htele da podju i gimnazijalke, uhvatila bi se i poneka studentkinja - iako to vec retko - a onda je doslo vreme kad je sve sto je nekad vredelo postalo kvarno i kad se oko njih nasla samo gola fufa.

Tad su poceli da izvode drugi stos iz tog vremena. Po cetvorica-petorica bi se pokupila i otisla na Zvezdaru ili u Hajd-park; sumica iznad Dusanovca je odavno postala mrtva, tu niko osim njih nije smeo ni da prdne. Tamo bi malo sacovali i kad bi osacovali neku lepu ribu koja je s nekim tipom malo zavrjlala u neki susmusljak, zvalavka bi najurili, a na curi bi se izredjali. Ako bi tip bio uporan i hteo da se macklja, oni bi ga prebili i dok bi ga dvojica drzala, na njegove oci bi se na njoj redjali. A cure bi bile toliko preplasene da bi se obicno same poturale. Kad bi sve bilo gotovo, rekli bi lafu: "Ti si, bre, daso, bas neka stipsa. Evo ti tvoja gerla, kad si bas toliko navalio. I - fina ti je gerla. cuvaj je." I ostavili bi ih.

Ali oni su hteli da imaju i svoje, stalne cure; da lice na nesto, ne kao one sto su se vukle za njima. I, opet u grupama, poceli su da obilaze djuskavce po gradu - Lolu, Indeks, Bozidarac kod Kalenica, Zvezdino kosarkasko igraliste na Kalisu.

U Loli i Indeksu, medjutim, klima im bas nije mnogo prijala. Nekako je bilo jako mnogo tipova, a vrlo malo cura. Ono sto je bilo slobodno nije mnogo ni vredelo, a i drzalo se na ceni: nece sa garavcima. A ono sto je nesto vredelo vec je bilo zauzeto; studenti nisu toliko naivni da bi ih olako pustili. Tamo su mangupi nekoliko puta napravili guzvu, dva-tri puta su nekoga na brzinu izmasakrirali i izgubili se. Ali, posle, ciketani ih uocili i cim se Stole Apas ili Mita Majmun pojave, oni vicu: "Evo ih!" I jurnu po desetorica. I koliko god da su i Stole i Majmun i ostali bili dobri, dva-tri puta se nimalo lepo nisu proveli.

Nisu to bile bas velike batine, kao sto su oni umeli nekoga da oderu, ali su svaki put ipak dobro dobili i na kraju su jos morali i da kidaju. Pa cak, posle toga, nikome ne bi mogli ni da se osvete: gde ces da uhvatis nekog kilavog studenta koga ni ne znas, sem da ga cekas pred nekim domom? A tamo - vec nimalo nije bilo zgodno. Uopste, mangupi su se dosta cuvali velikih guzvi; u vojsku, recimo, takodje nisu dirali.

Kod Bozidarca isto tako nisu bili u velikoj formi; Dusanovac ipak nije tako daleko, cuje se sta se tamo radi. Medjutim, tu su jos ponesto i mogli da uhvate; tu su se, uostalom, i cuvali da se ne iskompromituju previse. I - jos su ponesto mogli da urade na Zvezdinom. Tamo smo se Apas i ja i sudarili.

5.

Ja sam tada bas bio teslimio jednu svoju curu. Pocela da mi bari kevu, folira mi matorog, svecu mi vodi u bioskop. A i sam sam s njom malo bio neoprezan, dovodio sam je kuci. Andra, moj matori, vec poceo da me zapitkuje: "Sta ti mislis s ovom devojkom sto ne izbija iz nase kuce?"

A, to li je, mislim se. cekaj, nanu ti tvoju.

Imao sam jednog drugara, zgodnog lafa, nekog Laleta, cinkografa iz Borbe. Ali - koliko lep toliko kvaran; strasno drcan neki tip. "Lale", kazem ja njemu, "ucini mi uslugu. Ja veceras treba da se nadjem s jednom ribom, a sa Desom sam se dogovorio da je vodim u bioskop. Idi vodi je ti. Evo ti karata. Kazi da sam ja zauzet u klubu. I budi fin s njom, to je fina cura. I - jos je cela." - Ekser, cela! Bilo to. Nekad! "Ne brini, burazeru", kaze on, "sve ce bitl u redu."

Ja nisam voleo da se tako oslobadjam od svojih cura, i cak bi mi bilo krivo ako bi me kod neke nasledio neki bezvezan tip, ali s ovom sam bas bio zaglavio; necu valjda da se ozenim? Tip je, dakle, to vece odveo u bioskop, pa sam ja jos jedanput satro bio zauzet, a treci put su vec sami zakazali. Tad on navali na nju kao nezdrav. Ona pobegne placuci. Sutradan mi slini: "Takve mi drugove saljes!" Ja se fol zabezeknem. "Kakve drugove? Veze ja nemam! 'Vatas se s tipovima naokolo, pa jos imas obraza da dodjes da mi se zalis! Is, bre, od mene!" Onda joj i kod moje keve i caleta potkujem kopita. "A vi mi", kazem im, satro strasno ljut, "nadjite jos neku ovakvu curu kao sto je Desa. Za mene hoce da se uda, a uz put ide jos sa dvojicom-trojicom." "Sto smo ti je mi nasli?" pita me Andra. "Sto dizes maglu? S kim to ide?" "Nikakvu ja maglu ne dizem", kazem. "A ona ide s najvećim beogradskim mangupoum, cinkografom Laletom iz Borbe, eto s kim. Sam sam ih sinoc video." - Dodje moja Desanka jos dva-tri puta. Matori se odmah izgubi, keva se pravi da ima posla. Pocne ona nesto da se zali mojoj kevi. A keva joj kaze: "E, cerko, devojka mora da vodi racun sta radi." I 'ajd zdravo. vise se nije pojavila.

To vece, dakle, dosao sam na Zvezdino s mojim starim drugarom iz kluba i partnerom, s kojim sam mnoge ribe uhvatio, Dragancetom Stojiljkovicem jednim velikim lafom i velikim bokserom. - On je, kasnije, godinama bio reprezentativac u velter-kategoriji i stvarno je bio veliki majstor, ali tek je pred samo povlacenje prvi i jedini put uspeo da postane prvak i Srbije i Jugoslavije tek kad su se one ajkule Sovljanski i Toma Hladni povukli. Jer pored njih nisi mogao da prodjes nikako drukcije, sem da letis avionom. - I uz put nam se prikljucio i neki Mica iz mog preduzeca, jedan tip bez veze.

Osacujem ja tamo jednu ribu lepu kao san - visoka, duga plava kosa, lepa glava, siljate siskice, noga kao salivena. "Dragance, bog te maz'o", vicem, "zdrakni onu tamo." "Video sam je vec", kaze Dragance, "strasna." "Daj", velim, "da je maznemo." "Mislis", kaze on, "ti da je maznes?" "Pa, naravno", smejem se, "ja. Visoka je za tebe."

A on stvarno nije bio visok. "A sta bi ti falilo da gepis onu s njom? Pogledaj je, nije ni ona losa." Dogovaramo se mi tako - "Nanu ti kvarnu", kaze on, "dokle cu da ti sparingujem, uvek 'vatam losije ribe od tebe" - kad zapoce igra i odnekud se ka njoj stuli - Stole Apas! Stize na vreme i dize je. S njim se pojavi i Mita Majmun i uze onu drugu. Bacim oko malo naokolo i vidim - nesto dalje sede i druga dva dusanovacka krvnika, Ivica Lepi i Steva Dzambas.

Au, to ne valja! Odakle se oni stvorise?

"Ljubo", pita me Dragance, "vide li ti to?"

"Vidim", kazem. Mislim se sta cemo. "Znas sta", odmah menjam taktiku, "'ajdmo mi da uzmemo one tri sto su ostale."

Uzmemo neka tri gabora - a ona u nekoj guzvi, ima ih valjda sedam-osam - sve drugo vec odneseno, kao na hipodromu. Odigramo tu igru.

Vratimo se na svoja mesta.

"Sad cemo ovako", kazem. "Primaci cemo se blize, da opet ne izvisimo. I - ti uzmi moju,

a ja cu tvoju." "Uh, bre, ti vec podeli!" "Ajde, 'ajde, drugi put cu ja tebi da sparingujem. A i ti, Mico, sad gledaj kuda ces, i ti uzmi jednu odande." Sad ja hocu i njega da uvucem. Ako dodje do neke guzve, bar cemo biti trojica, iako on s mackljanjem nema veze. Ali - neka pravi brojno stanje.

Primaknemo se i koliko onaj dune u saksofon, mi smo vec kod njih: "Molim."

Igram ja s onom malom, Dragancetovom: stvarno nije losa. Pogledam Draganceta: on nesto zvalavi, sav se isfronclao, ali, izgleda, nema veze - ona gotovo visa od njega i jos pomalo dize nos. Krisom sacnem Apasa i drustvo: sede sva cetvorica i mere nas ispod oka. - Bice ovde nocas krvi do kolena.

"Znas sta, Dragance", kazem posle. "Sad cemo da ih preskocimo. Opet idemo tamo, ali njih dve necemo da diramo." "Dobro", kaze Dragance. "Ja kod ove tvoje, izgleda, nista ne bih ni uradio."

Uzmemo sada neke druge tri. Ove dve odmah zgrabe Apas i Majmun. I, vidim, situacija se, kao, popravlja. Ivica i Dzambas sacekase da vide kako ce se stvar završiti, pa i oni nesto uhvatise.

Kad to bi gotovo, kazem: "E, sad pazi. Sad ne smeju da nam izmaknu. I ako primetis da nam Apas i Majmun i ona dvojica prilaze ili da idu oko nas, tu vise sale nema, kolji prvog koji ti padne pod ruku, ne cekaj da oni zapocnu. I ne razdvajajte se. Budite oko mene."

Tako i bude. Za dlaku izmaknemo Apasu i Majmunu. Oni, da se ne orezile, uzmu neke dve bez veze. Ivica i Dzambas se malo povrtese na klupi, pa kad videse da Stole i Majmun igraju, odose i oni.

Vidim da ce ova igra da prodje bez guzve. Sad hvataj na brzinu.

Pocnem nesto da zvalavim - kao, nisam je dosad ovde video, ja obicno zapazim svaku lepu curu, dolazi li cesto ovamo? - sve u tom stilu. Ona me, kao, malo pogledne - a ima krupne, pametne zelene oci - ali nesto se bas ne lomi. Iz Kragujevca je, kaze, ove godine je dosla u Beograd, brucoskinja. Opet ja nesto pocinjem, i opet nema mnogo vajde. Da l' je Apas, mislim se, vec obario? A to je bio opak svaler: gde on trzne, ona mora da padne ili zemlja da se prevrne. Ako jos nije, sad moram na brzinu da je uhvatim - ili necu nikad.

A ja i Dragance smo imali jedan mrtav stos, koji smo sto puta isprobali i sto puta je upalio; mnogo su blesave te zene. Tako sam valjda i ovaj nadimak dobio.

Onako u igri, primaknem se Dragancetu. "Dragance, burazeru", kazem, "kako napredujes? Ja bas nikako." "E, moj Sampione", kaze on, "ne znam kako ti, ali ja bih i sa Sovljanskim lakse na kraj izis'o. Postuje me kao mrtvog konja." One se, kao, malo nasmeju. Mi se jedan drugome, onda, jos malo fol jadamo, i one se - evo ih - otkravise! Njegova gleda u mene, moja gleda u njega: jos moraju da budu fine, ali sad se vec - interesuju.

Odmaknem se ja sada i - klima je vec druga. Posle onog zaleta, jos malo se zezam na svoj racun. Ona me sve cesce pogleda; a ima trepavice kao zavese. Onda pita: "Kako vas je ono vas kolega nazvao, kakav ste vi to sampion?" Evo je! A ja se lomim od skromnosti.

Ma jok, nema veze, nisam bas neki sampion, samo sam prvak Srbije, nisam jugoslovenski, ali Dragance je stvarno veliki bokser, iako ni on dosad nije postao prvi, ali taj ce to sigurno postati, to je i sjajan bokser i veliki laf - i sad Dragancetu udarim strasnu reklamu. Stare smo mi kurve: on to isto dotle radi meni kod one druge. A posle igre one ce odmah da se ispreslisavaju.

Završi se igra. Podjem da je otpratim do njenog mesta i, skroman i fin kakav sam, kazem:

"Izvinite, vi jako lepo igrate, nisam skoro sreo devojku s kojom bih se tako lepo slagao, i rado bih dosao opet da vas zamolim. Ali primetio sam da cesto igrate s onim crnim mladicom tamo" - to za Apasa - "pa ako je to vas mladica, ili imate neke obaveze, molim vas, recite mi, ja se necu naljutiti." "Ma ne", kaze ona, "nema veze. Ja sam samo dve-tri igre s njim odigrala. A osim toga, pomalo me gnjavi. I oseca se na duvan."

Drugi put smo ih takodje u poslednji cas pretekli - Apas nije bio navikao da se utrkuje, obicno su gerle jurile njega - a treci put su, cim je pocela muzika, same krenule ka nama. I tada - nas trojica se bas dogovaramo da ih preselimo kod nas; cak je i Mica kod one trece nesto bio uradio - kad evo otud Majmuna.

"Zdravo, Vrapce", kaze. "Zdravo, Majmune. Kojim dobrom?" "E, Vrapce", kaze, "ne drpisu se ribe lako kako ti to radis." "Ne znam, Majmune", kazem, "na sta mislis. Kad sam ja tebi drpio neku ribu?" "Nisi meni, Vrapce, ne pravi se naivan. Apasu. On me salje. Ono je njegova riba." "Kazi mi, Majmune", velim ja, "je li to stvarno njegova riba ili on samo misli da je njegova. Je li je vec obario?" Jos ja pomalo sumnjam. "Pa, mozda vec jeste", kaze Majmun, "a mozda jos nije. Ali - hoce. On kaze - njegova je. I porucuje ti da odustanes. Vec tri nedelje se ja s njim ovde guzim. Vec tri nedelje je on ovde bari. Moja cura zbog toga sedi kod kuce. A ti, Vrapce, znas koliko nije zdravo otimati Apasu ribe." "Znam, Majmune", kazem. "Ali i ja tebi nesto da kazem: stari smo mi drugari, ali i za tebe moze da ispadne vrlo nezdravo sto mi donosis ruzne abrove. A kad vec spominjes svoju curu, tebi, znaci, nije stalo do one s kojom je drugi stari moj drugar, koga ovde vidis, Dragance?" "Ne", veli, "ne insistiram." "Dobro je sto ne insistiras. A Stoletu poruci da kavgu s njim ne zelim i da ja nikad nisam zalazio u njegov atar. Ova cura, kazi mu, ne samo da nije njegova nego je - moja. I, kazi mu, ona trza na mene. I jos mu poruci da ja na nju ne trzam tri nedelje, kao on, nego vec tri meseca; samo sto sam je zbog one moje ranije cure malo bio zabatalio. I kao poslednje mu poruci: ne prilici jednom Apasu da nekoga moli da s neke gerle ustane da bi dosao na njegovo mesto. Apas uzima ili ostavlja. Neka se ne bruka. A ja nesto nemam utisak da je ovo takva riba da bismo zbog nje morali da se krvimo. Tako pozdravi Apasa, mog starog drugara." "Dobro, Vrapce, kad tako kazes", veli Majmun. "Ali nije zdravo nama otimati ribe."

Majmun ode, i vec poce muzika. Sve tri podjose prema nama, cak i ona Micina. Pocnemo da igramo i odmah se izmaknemo u suprotni ugao: ako pocne guzva, bar da mozemo na vreme da ih vidimo.

A tamo - Majmun referise. Stole gricka sibicu. Onda nesto misli, misli, pa ustade.

Podje prema meni. Smeska se, a, vidim, bled.

Ovako digao ruku.

"Ljubo", vice izdaleka. "Ljubo, burazeru! Sve je u redu!"

Odmahnem i ja.

"Sve je u redu, Stole, burazeru."

I oni odose.

Nista nije u redu, mislim se, Stole, burazeru. Zapamtices ti meni. - I jeste mi zapamtio. - Sacekaces ti mene na mesecini, Stole, burazeru. Sacekaces ti mene u nekoj 'ladovini, kad se ne nadam. Ali, ne boj se, Stole, ni ja nisam naivan, stari moj drugar.

Posle smo sva trojica sa gerlama zajedno izzasli, dobro smo gledali kuda svaki korak pruzamo i sva trojica smo jednu po jednu curu kuci ispratili. A zatim su Dragance i Mica sa mnom dosli do moje kuce, pa su se vratili u grad i tek onda se rastali svako na svoju stranu.

6.

A u to vreme u najvećem teče ona volovodnica s Rusima. čuje se: drpili ovoga, drpili onoga...

Nemam ja vremena za to. Malo sam kod kuće, ali, kao, vidim, moj matori nešto suska s mojim burazerom. Muvaju se oko radija. Ne zarezujem ja to: ko, bre, smirgla usi Rulovcima dok na ovom svetu ima toliko riba!

Odjedanput, jedne noći, dva tipa upala u nasu kucu - kod nas se, hvala bogu, nikad i nije zaključavalo - upalila svetlo i neko me vuče za pidzamu: "Diz' se!" "Sta je, bre?" velim. A kroz prozor vidim, treći tip stoji u dvoristu, pazi na kucu otpozadi. "Diz' se. Jesi li ti Vladimir Sretenović?" "Ma jok, bre!" Jos ja ne kopcam. "Idi odavde! Ugasi tu sijalicu, 'ocu da spavam!"

Drpise mog burazera! On bled, a veli: "Pustice me, to je neka greska."

Ekser sto je greska! Prodje desetak dana, prodje mesec - njega nema. Posle mesec i po, umesto da puste njega, dodjose i po Andru. Krk! Ode jos neko vreme i ja to jos nekako ne shvatam sasvim dobro. Vucem kevi neke pakete u Djusinu ulicu, cekamo tamo u redu. Moja keva cisto posizila. Vratimo se kuci, a ona im pregleda ves parce po parce, ljubi ga i zapomaze: "Jao, mili moji! Jao, Andro, muzu moj! Jao, Vlado, dete moje! Jao, koga cu pre da oplacem!"

Sveca, koliko je vidi takvu, isto tako pocne da slini. Ludnica.

"Sta ti je, bre, kevo?" vicem. "Jesi l' ti posizila! Pa, ista su to govna! Oni se, bre, zezaju, sta ti je? Pustice ih!"

A ona odgovara:

"Jao, nece! Jao, nije to isto! Jao, nece se oni meni vise vratiti! Jao, jadna, sta cu i kako cu! Jao meni, sinjoj kukavici!"

Digoh ja ruke i od cura i od svega, pravo s posla trcim kuci. I na treninge prestadoh da idem.

Ne prodje mnogo, evo Poparsica, mog trenera. "Gde si ti?" pita me. A vidim, ljut. "Opet si poceo da se zezas." "Ma, jok", velim, "kakvo zezanje. caleta i burazera mi corkirali. Ne mogu da ostavim ove dve same kod kuće. Poludese." "Sto?" pita on. "Ne znam", velim, "zasto. Valjda nešto zbog Rulovaca." On ovako ucini rukama: "Uh, ne pipaj u to! To je opasno! Ti se ne mesaj!" "Ma, ne bih se ja ni mesao", kazem, "ali pogledaj ove dve kukavice. Sta cu s njima?" On opet: "Nikako se ti u to ne mesaj! A na treninge, molim te, gledaj da nekako ipak dolazis." "Dobro", velim, "gledacu. Doci cu."

Sutradan stvarno odem.

Tamo vidim jednog iz uprave.

"Molim te", kazem mu, "poruci Starome Perisicu da hocu da ga vidim. Hteo bih da nešto razgovaramo." A Stari Perisic, narodni heroj i pukovnik - nas je predsednik. Nema levu ruku do lakta.

Ode, tako, jos nekoliko dana; opet ja redovno treniram.

Ponovo vidim onoga.

"Sta je bilo?" pitam ga. "Jesi video Staroga?"

"Kaze", odgovara on meni, "zauzet je, ne moze sada. Bolje, potrazi ga u kancelariji."

Meni nešto, ovako, iz stomaka navrnu na usta.

"Kazi Starome da dodje! Ovamo! Ovde se pravi boks, a ne u njegovoj policijskoj kancelariji! Nisam ja policajac nego bokser! I jos mu kazi: ja sam sampion, a on je seronja! On neka dodje! Neka dodje ako hoce jos da me vidi." - A mene u klubu cuvaju kao malo vode na dlanu.

Kroz dva-tri dana evo Staroga.

"Zdravo, Sampione", kaze. "Jedan seronja te pozdravlja. Jedan stari seronja, koji je na govnanrenju i ruku izgubio." Narogusio se matori, ali, vidim, vise me folira nego sto je stvarno ljut.

"Dobro", velim, "Stari, dobro. Ne 'vataj odmah na to. Treba li zbog toga malo da otplocem? Kazi samo, odmah cu da prolijem neku suzicu. Ribe, cujem, dobro 'vatas i tom jednom."

On se malo trze.

"U redu je, Sampione. Ne treba da places."

"Ja tebe", kazem mu, "nikad dosad nisam zvao. Niti sam ti ikad nesto trazio. Jesam li?"

"Ne", veli. "Nisi."

"E, pa kad nisam i kad te sad zovem, znaci, imam neku debelu muku. A ti ne dolazis. Zasto?"

"Sampione", veli on, "znam za tvoju muku. A ne dolazim zato sto ne mogu da ti pomognem, eto zasto."

"Kako", kazem, "ne mozes?"

"Tako, lepo. Nije to moj sektor. A i da jeste: jace je to od mene, Sampione. Sitan sam ja tu."

"Pa onda mi bar objasni. Sta je ovo?"

"Ne znam", kaze. "Mislis da ja znam. Nista vise ne znam."

"Kako", velim, "ne znas? Ko ce onda da zna?"

"Dobro", kaze on. "Onda znam."

"Ne", velim. I vec vidim da vise ne mogu da se kontrolisem. "Ne znas. Ali onda - znam ja! Ja cu tebi da objasnim. Ista ste vi, Stari, govna! Pomiricete se vi! Opet cete vi jedni drugima da lizete dupe! A ako uz put neko odapne - nema veze, sevac vas za to boli! Posle mozete spomenik da mu podignete. U to se bar razumete."

On me gleda.

"Mnogo si se, Sampione, nazlio."

"Ne", velim, "nisam se nazlio! Kita mene boli za vas, i za jedne i za druge! Eto vam vasa politika! I za one dve budale me kita boli! Ali - keva ce da mi odapne. Poludela vec. A ciji ce to onda, Stari, biti sektor? To ti meni, molim te, kazi."

On, prosto, ne trepce.

"Ti si, Sampione", kaze, "dobar momak, i jos si bolji bokser. I ne zezam te ja kad te zovem Sampione. Stvarno si, pravi si sampion. Ali mnogo si se nazlio i vidim da veceras ne mogu da izadjem na kraj s tobom. Kako veceras ja da ti objasnim da sam sitan za te stvari? Ipak, pokusacu nesto. Ne nadaj se mnogo. Ali bar cemo znati sta je. Pritrpi se jos nekoliko dana. Javicu ti."

I rastadosmo se.

Prodje u iscekivanju i tih nekoliko dana. Ja - kao na trnju. Ne mogu vise da gledam one dve slepice kod kuce.

Evo, najzad, Staroga.

"Dosao sam", veli, "samo da ti kazem da sam se raspitao kod drugova."

"I?"

"Oca ce ti pustiti. Nece mozda bas odmah, ali ce ga sigurno uskoro pustiti."

"A sta ce biti sa burazerom?"

"Za njega nista ne mogu da ti kazem. cekaj malo, videcemo."

Otrcim kuci. Ispricam kevi.

A ona smakla maramu sa glave, rasplela se i odnekud izvlati svetog Nikolu; to je nekad bila nasa slava. Namesta ga na krevet i onako kleci pred njim. "Fala ti, Sveti, sto si me uslisio. Fala ti sto mi ih vracas. Fala ti, do kraja zivota cu ti sluziti."

"Sta ti je, bre, kevo", vicem. "Idi umij se, priberi se malo! Kakve te sad ikone spopale, kakav sveti Nikola! Zahvali se Starome Perisicu, on ti je to ucinio!"

A ona vice:

"I njemu, Boze, vrati. Posvetila mu se ona sakata ruka. O, dace Bog da ce tako i biti."

"Ma ti, kevo", kazem joj, "mene ne slusas. Pustice samo caleta." A malo mi, kao, strasno: ona za Vladimira, izgleda, ni pet para ne baca. Samo joj je do matorog stalo. "I sto si se pomamila s tom ikonom? Ne brukaj ni sebe ni njih. Sta ce da kazu kad dodju, pa cuju da si postala bogomoljka?" - A i Andru poslednjih godina bilo nesto uhvatilo, i on joj to vise nije dao.

"Neka kazu", veli ona, "sta hoce, samo neka dodju kuci. A Vlada je mlad, on ce sve izdrzati."

7.

Nekako bas tada, cini mi se, otpoce i ekipno prvenstvo. Ja - potpuno van forme. Tri puta sam izasao - dva puta jedva izvukoh nereseno, jedanput cisto izgubih. A i te neresene ne znam da li sam bas bio zaslužio ili su mi onako, na slavu, dali.

Opet pocnem ozbiljnije da treniram. Jok, more, nikako mi ne ide. Nikako da se sredim.

Najzad se jos i povredih. Nista strasno - malo sam uganuo prst - ali ne mogu ni na posao ni da boksujem. Jednog jutra, nesto se s onim zavojem movam po kuci, kad - evo ti moga Andre. Vuće nekakve prnje.

I ranije je bio sed, a sad, cini mi se, beo kao ovca. I lice mu nekako belo, kao okreceno, i podnadulo.

Koliko dodje do praga, poce da place. "Mislio sam", kaze, "da ovaj prag vise necu prekoraciti."

Zagrlio nas sve troje i svi sline. A on - mene i svecu i gleda i ne gleda; ali matoru stegao i ne pusta. Ljubi on nju, ljubi ona njega, bez zazora: brise suze on njoj, brise ih ona njemu. Vode matori ljubav.

Sledecih nekoliko dana cale i ja sedimo kod kuce.

On, vidim, uplasen na mrtvo. Duse u njemu nema. Drugi ili treci dan po dolasku otisao do preduzeca. I, bogami, otpustili moga matoroga! "Nece", veli, "ni da razgovaraju."

"Pa, dobro", pitam ga najzad, "sta to bi?" Hocu da ga pitam: sta su ti ucinili kad su uspeli da te ovako probuse?

Moj cale odgovara: "Nista me ne pitaj." "Jesi li video Vladu?" "Ne." "Sta ce biti s njim, ne znas?" "Nlsta", veli, "ne znam i nista me ne pitaj."

A i ti se u to ne mesaj." Ja se nasmejem: "Ne mislis valjda da i mene mogu da upetljaju s Rulovcima?" "Svasta oni", veli, "mogu." Odjedanput, jedno poslepodne, ne primise nam paket za Vladu. "Zasto?" pitamo. "Nije", kaze, "tu." "Kako nije? Pa gde je onda?" "Javice

vam se."

'Javice vam se.'

Potrcim ja Starome Perisicu. Jedva ga pronadjem, jedva dodjem do njega.

On se zdravi sa mnom a, vidim, nesto se ukrutio. 'Ladan.

"Sta je ovo, Stari? Burazer mi vise nije u Djusinoj. Ne primise nam ni paket."

"On je", veli, "otisao dalje." I ovako ucini rukom. Nasjeja se valjda.

"Kuda to dalje?" pitam.

"Zna se", veli "kuda. Imamo mi jedno lepo mesto za njih."

"Kakvo lepo mesto?" A vec pomalo poce da vri u meni.

On to valjda primeti.

"Ne boj se ti, Sampione, za njega. Tamo ce malo da radi. Malo ce da tuca kamen." I opet ne izdrza nego se nasmeja. "Dobijace knjige, novine."

"Kakve knjige, kakve novine? Sta ce mu to kad je na robiji?"

"Nije to robija, Sampione. Nismo mi kapitalisti. To je - popravni rad. Mi cemo da ga prevaspitamo. Kad se popravi, pusticemo ga."

"Kako", velim, "da ga prevaspitate? Onako kao oca? Sta ste mu to ucinili kad ste uspeli onako da ga probusite? I otpustili ste ga s posla: ej, bre!"

A on mi kaze:

"Pa nego sta! Nema za takve mesta kod nas! Mora da plati!"

"Nema za takve mesta", kazem; a jos se uzdrzavam. "A za kakve onda ima mesta? Pa, bre, Stari, moj cale je jos dvajes' cetvrti strajkovao u ovom Beogradu! On se borio za ovu zemlju, kao i ti! A moj burazer, on je - ti to znas! - za vreme rata pola Dusanovca zapalio. A od rata tako reci u komitetu je i spavao. Ni sa devojkama zbog komiteta nije stigao da ide."

A Stari mi odgovara:

"Ti meni pre neki dan rece da te ne 'vatam na moju ruku. A na sta sad ti mene 'vatas, Sampione? I da znas: to je bilo! Nema to veze! Za takve kao sto su tvoj otac i tvoj brat - nema mesta u ovoj zemlji!"

"Pa u kojoj onda, Stari, molim te, ima? To mi kazi. I zasto, bre? Zar zato sto su slusali radio?"

"Nisu oni samo slusali radio, ne pravi se lud! Pricali su svasta, i bila je to cela banda! Tvoj otac je izlapela budala, i zato smo ga pustili. Ali tvoj brat je znao sta cini! On je - banda! Tako se i u istrazi drzao. I ne pitaj me nista vise."

Ja uzdrhtah valjda onako kao sto sam samo prvi put kad sam na ring izeo uzdrhtao.

"Banda, velis? Znas sta, Stari: stariji si covek, i voleo sam te i postovao kao moga calca. Ali sad cu ti reci: ti si banda, Stari. Nista nisi bolji od njih. Jos si gori!"

On preblede kao smrt. Ustade.

"Sampione", polako mi veli, "to mi je poslednji put rekao jos Becarevic."

Ali mene sad samo sekirom mozes zaustaviti.

"Kita me za to boli, Stari. Kita me boli i za tebe i za Becarevica. Nista i nisi bolji od njega! I opet cu ti reci: ti si banda, Stari! I svi ste vi banda! Ne zna se ko je od koga gori! Poludeli ste, svrake su vam popile mozak, eto sta ste vi, eto sta si ti."

On jos stoji.

"Dobro je sad, Sampione. Sad idi. Rekao si sve sto si imao da mi kazesh, i idi. I odsad da vodis racuna o tome sta govoris! Dosta sam te branio. Odsad vise necu. Imamo mi podatke i za tebe!"

"I za mene?" velim. "E, bas me za to zaboje ovaj moj zaguljeni sevac! Mozete malo da me uhvatite, pa da me pomuzete, tako poruci tvojim policajcima! A sto se odlaska tice, otici cu, i to cu vrlo dobro otici. Ispisnicu da mi das. U Radnickom sam se ja gotovo i rodio i nisam mogao ni da zamislim da cu jednog dana otici. Ali sad vise ne mogu da boksujem za vas. Postaraj se da ovo bude nase poslednje vidjenje."

I izidjem.

Kad se nadjoh napolju, bogami, svasta mi dodje u glavu. Ispisnicu mi, mislim se, sigurno neće dati, mogu da budem zadovoljan ako me jos i ne drpe...

8.

Nista o tome kod kuće ne pricam. Medjutim, ne prodje ni nekoliko dana - ja u medjuvremenu ne treniram - kad, u preduzecu, zovnuse me telefonom. "Dodi", vele, "posle podne u upravu."

Dadose mi ispisnicu! Bez problema! Kazu, "Stari je rekao da ti napisemo ispisnicu, i on je vec i potpisao, ali opet da te pitamo: sto ne ostanes? Ovde si ti i ponikao." "Znam to", velim. "Vase brosurke citajte sami."

Odem pravo u Zvezdu. Oni ovako - rasirenih ruku. "Odavno mi mislimo na tebe." Boli me sevac, mislim se, i za vas sto mislite na mene. Ja se vas ne bih ni setio.

Odmah pocnem da treniram - i sve onako traljavo. Ne ide mi, pa bog! Posle petnaest dana vec sam imao pravo da nastupim za njih i oni me odmah naguraju u ekipu. Susretнем se s nekim deckicem Petrovicem iz BSK-a; dobar momcic, i srcan, fer bokser, samo - bez iskustva. Gledam ga pred borbu: ako ne pobedim nokautom, mislim se, jos u prvoj ili najkasnije do sredine druge, dobicu batine kao vo.

Koliko onaj kucne, ja navalim. Na pocetku druge runde nekako ga potkacim i on odlete na daske. Sudija mu broji, a ja se mislim: ako se sad ne preda, kako sam se nazlio, tako cu ga izmasakrirati da ga ni rodjena majka neće poznati. Uto mali zauze stav i ja vec podjoh prema njemu, kad - ulete peskir. Dobro je.

Navijaci me, posle, na rukama odnese u svlacionicu.

A kod kuće - pomor. Burazer se ne javlja. Matori nesto prcka po basti: a kad smo mi to radili? Mi smo svi metalci, jos deda mi je to bio! Poceo da obilazi ulice, da se raspituje da l' negde ima neka brava da se popravi; popravlja cunkove: ej, bre! A i ja sam ufitaljio. U Radnickom nikakvih problema nisam imao. A sad?...

I uto vec stize i jesen: jednog dana kod kuće me saceka poziv za vojsku!

Ja sam se k'o bajagi upisao u neki tehnikum; ispite, hvala bogu, nisam ni pomisljao da dajem. Ali da sam u Radnickom, na to bih je lako odlozio.

Potrcim po potvrdu, pa s njom - u vojni odsek.

"Ja ucim skolu", kazem. "Kako cu sad u vojsku?" Sav sam se uprepodobio.

A onaj vojak me gleda, pa moju potvrdu - fik-fik! - na cetvoro! "Drugome ti to", veli. "U iducu sredu da budes ovde sa stvarima."

"Dobro", kazem; vidim da moram da se pomirim. "A kud idem? Ja sam bio odredjen za skolu rezervnih oficira. Na godinu dana."

"Dobio si drugi raspored", kaze. "Ides u specijalne, desantne jedinice."

"Na koliko?" pitam.

"Na tri godine."

Na tri godine! Resi mi Stari Perisic problem.

E, nanu ti policijsku, mislim se, bas da te molim.

Potrcim Dragancetovoj kuci.

Sacekam ga dok se ne vrati s posla. "Dragance", kazem, "mene pozvase u vojsku. I to na tri godine. Pomagaj ako boga znas. Zaposli mi matorog. Kako da ih ostavim bez hleba?"

A on u bravarskom Partizan nekakva markica; opet preko boksa, kao i ja. "Znas sta, Ljubo", kaze. "Kod nas takve isto tako otpustaju. Prekjuce su bas trojicu otpustili. I to nisu bili u corci. I jos se uz to drze govori." "Ma, niko nece da zna! Ko tamo zna moga Andru!" "Znaju ga oni koji treba da ga znaju. Provalice se stvar."

Ej, majku mu! Ne valja.

"Nista", kazem. "Sta mozes." Pocnem da se spremam da idem.

"Znas sta", kaze Dragance. "Mozemo ovo da probamo. Mi radimo neke objekte u Zajecaru i Mladenovcu, i trazimo ljude za teren; akordase. Daj tamo da ga posaljemo. Ako bas i saznaju, mogu da kazem da nisam znao. Boli me sevac za politiku, ja se s tim ne zezam." "Dobro", velim, "bolje ista nego nista. Iako on za teren bas vise nije. Ne znam sta ce tamo, na akord, i da zaradi. Ali makar to." "Dobro", kaze i Dragance, "daj da probamo. Neka on podnese molbu. I neka tamo nista o corci ne zvalavi."

Tako i bude. Prodje voz s mojim Androm i on ode u Mladenovac. A mene posalju bogu iza ledja, u Divulje.

Ali bilo to bogu iza ledja ili ne, svejedno, glavno je da nisam bio tu kad je bilo najpotrebnije.

9.

A u to vreme, Stole Apas - caruje na Dusanovcu. Kao i on, momci iz njegovog drustva, kad se svuku, svi po telu isarani kao detlici, svi nose boksera, svi imaju specijalne utoke u dzepu; sami su ih pravili. I svi ga slusaju kao malog boga.

I - nekad se jos i znalo koga ce da potkace: sad delju sve redom. Nista se vise ne zna.

Nekad su na Dusanovcu hvatali samo dzulove ili ljude sa strane; sad vise niko ni u sta ne moze da bude siguran; da li ces, sisavsi sa trole, do kuce stici citav ili sa polomljenim rebrima, to je sve vise stvar sreće ili nesreće, to ti je svakodnevna lutrija. Kad uhvate nekog caleta samog, zna mu se; zatim nekoliko noci ne spavaju kod kuce, a onda opet sve po starom. Cure su isto tako nekad hvatali samo napolju; sad ih jure i po Dusanovcu. I, znalo se, neke nece da diraju: one s kojima su sami isli u skolu, ili mladje, koje su isle s njihovom bracom i sestrama. Sad se ni to vise ne ferma.

A cajkosi u to vreme - valjda imaju vaznija posla. Nigde ih nema. Kad se i desi da dodju na Dusanovac, idu sve po trojica. I onda, malo provrljaju po pijaci, kao da su im dzulovi najveći problem, kroz vrata prigrvire u kafane i bioskop, pa 'ajd natrag. Sve mirno, i svi zadovoljni; oni valjda jos i ponajzadovoljniji.

Ali na dva-tri meseca pre nego sto cu ja da podjem u vojsku, na Dusanovcu se pojavio i neki cale Sulja. Nesto ne mogu da se setim da je ikad iko od njih tamo dosao sitan, a ovaj je bio pravo brdo od coveka. U pocetku je i on na Dusanovac isto tako zalazio samo u drustvu i, kao i ostali, ponasao se mirno: kad vec nista ne mozes da ucinis, onda bar cuti. A onda, mic po mic, vremenom, malo-malo, pa se cuje: Sulja nocas uhvatio na mesecini toga i namestio mu koske; Sulja jutros sredio toga; Sulja namestio rebra tome ...

Kakav je on bio ranije, ne znam, tek - doslo vreme kad je Sulja postao za Dusanovcane prava kaznena ekspedicija: nista bolji od Apasa i njegovog drustva. Ne znas od koga pre

da se branis. Izvan Dusanovca on je bio miran i uredan. Ovde, koliko krene od Rejona, razdrliji se kao raspop, zasuce rukave i uzme pendrek u ruku. Vise se ni s kim od svojih u drustvu nije ni pojavljivao: uvek sam. I dok stigne do kupatila - dvojicu-trojicu je sredio! I, kao i Apas, vise ne bira. Kad uhvati nekog iz Stoletovog drustva samog, odelje ga pre nego sto ovaj uspe i da zine. Tako prebio Ivicu Lepog, tako udesio Mitu Majmuna, tako prosao Dzambas. A onda naidje na celu grupu, zajedno s Apasem - i nikoga i ne pipne. Prodje izmedju njih, poglednu se, ali kavgu ne zamecu. Jedino sto one koje je nasamo vec bio dohvatio uz put zezne: "Sta je, Mito, jes' to ispao iz trole?"

Ali tako je Sulja premlatio i mnoge klince, a i mnoge druge, potpuno neduzne ljude, pa cak i Peru Manojlovica, invalida bez noge do kuka, koji nikad nikakve veze s Apasem nije imao. Pera mu vice: "Ma ja sam, bre, invalid, zar ne vidis!" A ovaj mu odgovara: "A jes' to sa cetnicima zaradio?" "Ma, jok, bre, kakvi cetnici! Na frontu sam bio!" "Jesi, jesi, sa cetnicima, kad ja ka'em!" I udri jos bolje. - Jednostavno je znao, kad mu se niko na ulici ne bi nacrtao, da udje u kafanu i cim ugleda dvojicu kako sede zajedno, bez pitanja i reci pocne da ih delje. "A sto ti", veli, "lajes na narodnu vlast?" A ljudi nemaju veze, piju pivo.

U pocetku, po neko je jos i pokusavao da se zali. A tamo da li bi mu nesto uradili ili ne bi, ja ne znam, tek, posle, Sulja dasu potrazi, pa ga namesti jos bolje. - Umuknuo svet.

Ispraznise se dusanovacke kafane.

Stole - da pukne od besa. "Majku vam pedersku", vice na svoje alamane, "zar ona vreca govana da vas udesi! Ni za sta niste!" I preti mu: "Namestice se on meni." Sulja, opet, ceka njega. Kad bi ga negde nocu sreo samog, on bi mu vec resio problem. Danju, medjutim, tu je uvek cela banda ...

I tako, porucuju oni ponesto jedan drugome, vrebaju se, ali kad se sretnu na ulici, poglednu se dobro - i prodju jedan pored drugog.

Odjedanput, jedne veceri tog leta, prvog otkako sam otisao u vojsku, Sulja se, prvi put uopste, na Dusanovcu pojavio u civilu.

Kod bioskopa, samo sto su se vratili sa Save, celo drustvo: Stole, Majmun, Ivica, Dzambas, Milance Goli, svi, vise od deset njih valjda.

Prodje Sulja pravo kroz njih. Svakoga gleda pravo u njusku i smeska se. Oko njega - tajac.

Kad on vec malo odmace, Stole povuce jos dim, pa nagazi kokavac.

"O Suljo!"

"E?" kaze ovaj.

"Je l' te to, Suljo, najurise iz milicije? I njima si, izgleda, dojadio."

"Jes', vala", kaze Sulja. Okrenuo samo glavu i smeska se.

"Pa, Suljo, odavno ja tebe cekam. Kad je vec tako, mogli bismo mi malo da se promarisemo."

"Vala, Apasu, cekam i ja tebe. Nikako da mi se zgodis. Ali, more i ovako."

"Dobro, Suljo", kaze Stole. "Al' da nemas ti tamo negde neku malu pucu? Posteno, a?"

"A sta, Apasu, s tobom more bit' posteno? Al' kad ka'es, evo. Dje b' je?" I ovako razrgne kaput.

"Kad je posteno, nek je posteno", kaze Stole.

"Evo, i ja cu moju utoku da ostavim." I zadigne nogavicu, pa otkopca kais.

I tako je pocelo.

Veca mara kod nas ni pre ni posle toga verovatno nije vidjena.

Kazu da na Dusanovcu niko dotle nije popio vece batine nego Sulja tog dana. Ali - kljusina je to. Stole bi mu se privukao i pripucalo bi mu seriju od tri, pa i cetiri takva komada od kojih bi i konj crk'o. A on se zaljulja kao zrela kruska, ukrsti ocima - i ostane na nogama. Onda u onoj guzvi ispruzi ruku, i Apas odleti tri-cetiri metra dalje u prasinu. Zurno bi sada Sulja potrcio da ga dovrsi. Ipak, on je za Stoleta bio i trom i nevest: ovaj bi ga vec cekao stojeci. Opet bi poceli da se ciljaju: Apas bi ga gotovo svaki put pogodio, Sulja bi se sit iznapromasivao. Najzad bi ga opet samo jedanput pogodio i Stole bi se jos jedanput profuzao po prasini. I onda opet sve iznova...

Tako su se vitlali od bioskopa do pijace. Ali snaga je snaga. Kad su stigli do pijace, Stole vise nije licio na sebe; sva su mu vec i ledja bila oljustena od kaldrme. I mada grogi obojica, cale, koji je i dalje ostajao na nogama, sad je sve vise nadjacavao. Najzad, na samoj pijaci je jos jedanput uspeo da ga pogodi. Stole odleti, i to nekako tako nezgodno da padne cak pod tezgu. I dok je, ionako vec polumrtav, ovamo-onamo, pokusavao da se izvuce, evo vec Sulje nad njim.

Jednom ga je Sulja udario tako kao da hoce da mu otkine glavu: Stole je zaleprsa rukama kao dzivdzan i odleteo. Drugi put mu je Sulja prisao jos dok je ustajao i opet mu nacinio hirurski zahvat na glavi: opet se Stole besplatno provozao po prasini. Onda mu je cale, kao radnik koji je zavrpio neki tezak posao, vec sporije, ali i samouvereniji, prisao da ga zaista dovrsi. Sad ga vise nije cekao da ustane. Sagao se da ga podigne: Stole je vec cucao. Uhvatio ga za kosu, podigao do sebe i, onako polupijan, nanisao. I to mu je bila druga greska tog dana.

Kako se Apas, onako polumrtav, kad vijuge coveku vise uopste nisu u stanju da rade, toga u stvari jevtinog stosa u tom trenutku setio, ne znam, ali on mu je odjedanput vec obema rukama pritisnuo saku na svojoj glavi, samo je opustio kolena u cucanj - i onome ligamenti pucaju kao da su od stakla. Sulja je stigao samo da urlikne.

Sad je za Stoleta vec preostao lak posao. Predahnio je, pa ga je gadjao nogom u jaja, pesnicom ispod pojasa u zeludac, a sakom u oci, u grkljan, zavrat. Sve dok se cale nije strovalio. A onda, za svaki slucaj - jos nekoliko puta nogom u bubrege...

Zatim se nekako nekud odbatrgao, a Sulja je ostao da lezi nasred dusanovacke pijace kao vreca trulog paradajza. Kolima za hitnu pomoc su ga odneli.

10.

Naravno, nije se na tome zavrсило.

U ranu jesen te godine dosao sam na prvo odsustvo. Za tu godinu rukavice nisam ni video; odmah odem u Zvezdu malo da treniram: uzeleo sam se. Kod kuce - sve kao sto sam ostavio. Burazer poceo da se javlja iz nekakvog Bakra, sveca se jos vise razvila i, jos i ranije lepa, sad postala prava lepotica. I - Dragance se muva oko nje! Fol dolazi mene da vidi, a, ovamo, stalno bleji u nju. Keva i cale mi bas ostareli. cale se jos lomata po terenu, ali nekako bas oronuo, tuzno ti i da ga pogledas. Kubure s parama.

A na Dusanovcu - mir! Posle one makljaze cajkosi najzad posizili, pa odjedanput dosli sa tri marice i sve sto su nasli, i krivo i neduzno, odvukli. Dabome, radili su oni slicne stvari i ranije. A dasovani bi negde posedeli mesec-dva, pa kad se vrate - sve po starom. Sad ih, medjutim, i ne pustaju tako brzo, a osim toga, sto je glavno, vise im nema Apasa.

Ne zna se gde je Apas. Traze ga cajkosi, traze ga drugari, a on se samo ponekad kasno uvece za trenutak pojavi i, kao hajduk, odmah nekud nestane. Nema ga ni u ranijem

preduzecu. Ko zna gde radi i da li uopste radi. Malo ga je ko odonda i video.

I - trazi ga jos jedan. Sulja.

Dobra dva meseca je Sulja oduvao u bolnio slomljena ruka, slomljeno nekoliko rebara, slomljen nos. Sav iskrpljen. Lecili ga, izlecili, otpustili iz bolnice, a onda mu i njegovi drugari rekli zdravo. Najurili Sulju iz milicije! A on se zaposlio negde kao portir, doselio nekud na Karaburmu i otuda porucuje: "Javite Apasu da ga cekam."

I jos se nesto zucka po Dusanovcu; samo najbolji njegovi pajtasi to znaju: "Sulja ipak sredio Apasa. Apas prokasljao." Tesko je u to poverovati, jer je Stole kao macka, ali sve upornije se govorka: "Sulja probusio Stoletu skрге. Apas propljuvao crveno."

Ne zna se tacno sta je. Ali da nesto ima - sigurno je...

Odsustvo kao odsustvo - brzo prodje. Za tih petnaestak dana malo sam trenirao, pojurio neku curu - i gotovo, mora se natrag. Pozdravim se s mojima: niti mogu ja njima da pomognem niti mogu oni meni.

U jedinici, koliko stignem, evo nekog kapetana Zorica; znam da negde pomalo trenira boksera. "Ti si Sretenovic?" "Jesam, druze kapetane." "Ti si bio prvak Srbije u polusrednjoj?" "Jesam", kazem. "Dobro", veli on. "Sutra cemo da pocnemo da treniramo."

Sutradan - ja jos malo mogu da vitlam rukama - malo sparingujem s nekim tipom, malo, ovako, pimplamo, a on usjajio ocima u mene, pa ne trepce. Sledecih dana stalno je oko mene, ali jos nista ne govori: gleda i cuti. Tek posle, valjda, desetak dana malo poceo da me popravlja.

Zakaze se mec s nekom jedinicom. Ja glatko dobijem. Jos dva takva meca - opet ja glatko dobijem. On mi kaze: "Ja sam te, decko, dosad posmatrao. I sad ti kazem: slusaj ti mene i nacinicu te velikim bokserom."

Negde u novembru zakaze se jedan veliki mec. Nekako se desilo da je u Divuljama i naokolo bilo vise dobrih momaka i Zoric, zajedno sa drugim trenerima, namisli da nas pokupi u jednu ekipu i da nacini mec s reprezentacijom zagrebackog garnizona; javni mec. Zakaze se to negde za drugu polovinu novembra. I, cak, za ono vreme, dobije dosta veliki publicitet. Novine donesu sva imena, s nekim malim boksterskim biografijama, Zoricu i zagrebackom treneru objave i slike.

U to vreme u Zagrebu je vojsku sluzio i neki buzdovan Ognjanovic iz niskog Radnickog, s kojim sam se ja vec tri puta sreo.

To je bio takav bokser kakvog je svako ko je imalo veze sa boksom imao morao da mrzi. On se ovako podboci, pokrije njusku do ociju i, s levom nogom ispred sebe, polako se primice. Udaraj ga koliko hoces, podnosi on batine kao svinja. I pri tom te nisani desnom: ako te pogodi, glavu ce ti odsrafiti, kroz konopce ce te izbaciti. Mnoge je tako osakatio i ljudi su ga se bojali kao djavola.

Ali to je stil koji je ko zna otkad procitan: bilo je bar deset boksera u Jugoslaviji koji su nekako s njim mogli da izađu na kraj, a nas trojica-cetvorica smo ga u svakoj prilici mogli cisto dobiti. Kazem, tri puta sam se vec s njim sretao i sva tri puta sam ga dobio. Zasto su se u tom zagrebackom listicu bas za njega toliko zainteresovali, ne znam, tek, tamo mu je izašla i slika i opsirno su citirane njegove prognoze o mecu, pri cemu sam, kao njegov protivnik, naravno, na dnevni red morao da dodjem i ja. Uglavnom, sada, ta cepanica preko tog lista meni porucuje: "Sredicu dusanovackog lepotana. U formi sam", veli, "kao nikad dosad i nokautiracu ga u prvoj rundi. Mozda cu ga zbog publike pustiti malo duze. Ono pre, sudije su maminoj mazi pomagale." Nije to tamo mozda bas tako

pisalo, ali - to je znacilo.

E, nanu ti repatu, ti ces mene da sredis!

Dodje neki momak iz tog lista. "Poruci ti njemu", kazem mu ja, "da ce dobiti batine kao nikad u zivotu."

Moj Zoric vrti glavom: "Decko, takve stvari ne smeju da te nerviraju. Ti moras da zivis svojim zivotom i da boksujes svojim stilom." Ja ga blazim: "Ma, jok, nisam se iznervirao. Nista se vi ne brinite." A u sebi sav ceptim od besa. Ja mamina maza! cekaj, dzibronjo, namesticu ja tebe. Pamtrices ti mene dok si ziv.

Treniram ja kao sumanut. I nocu bih gotovo cucao u sali.

Najzad otputujemo u Zagreb. Boksujemo na otvorenom, na Tresnjevcu; desila se topla ta jesen.

Naokolo - sve krcato.

Odmah ja jurnem. Samo seva, ne znas ko vise mlata. Raja ne moze da se snadje, pola minuta valjda oko ringa movu da cujes. Onda, odjednom, urlik, koji ni za vreme pauze ne prestaje.

Mislim da sam ga u prvoj i drugoj rundi pogodio najmanje po dvadeset puta. Sva mu je njuska crvena, kao majmunsko dupe. Usne mu ovako natekle. Ali - izdrzava svinja. To coveka uvek pomalo deprimira: udaras u njega kao u dzak, dok te ruke ne zabole, dok ti jezik iz usta ne ispadne, a stoka stoji i mlata ti rukama oko glave kao maljevima. Pa ima li, mislis se, nesto sto vazi za tebe osim sekire?

Grdi me Zoric u pauzi na sva usta. "Ne tuci se! Ne navikavaj se na to! Ne dozvoli da te isprovocira. Iz daljine hvataj poene direktima. Ne mozes ti da izdrzis takve batine kao on." "Mogu, mogu", velim ja njemu. Usla mi voda u usi, pa ga vise i ne zarezujem.

"Videcete da mogu, bar onoliko koliko on. Naucicu ja njega boksu. Najuricu ja njega s ringa."

U trecjoj rundi osetim da sam malo posustao. Bio sam pun snage, ali ko ce da izdrzi takvu tucu? Ipak, i dalje ne uzmicem: samo puca!

Odjednom, negde sredinom runde - ja sam se uvek u eskivazu jako uzdao - on nacini jednu veoma jevtinu fintu levom, a ja se nekako i prerano i previse trgnem - koliko covek od batina otupi toliko mu zivci postanu prenapregnuti - i prosto mu natrcim na desnu. Jos samo stignem da pomislim da sam pogresio - i ring se poda mnom slomi na cetiri komada i polako mi se spusti na glavu.

I gotovo - osecam se kao da lezim u perini. Samo mi gore, malo u stranu, svetli tacka reflektora kao zuto zrnce bisera.

Tek u svlacionici su me probudili. Sudija mi nije ni brojao, odmah je utrcio lekar.

Zoric da poludi, samo sto kosu ne cupa. "Pa, jesam li ti govorio! Pa, to je vo, nije covek!

Ko s njim u batinama moze da se meri? Jao, budalo, unakazio si se, jao, budalo blesava!"

Ja se na onom lezaju samo ljuljuskam, kao na ringispilu. Lekar mi pod nos gura kiseonik, lupka me, pipka.

Ipak nekako sednem. A u glavi mi sve nesto nije jasno. Najzad otvorim usta: "Ako", kazem, "bar sam ga izudarao."

"Vraga si ga izudarao!" vristi Zoric. "Pogledaj se kakav si! Jos jedan ovakav nokaut - i mozes da okacis rukavice o klin! Sem ako ti se ne svidja da potrazis stan u ludnici."

Jedva se odbranim od lekara da me ne posalje u bolnicu. Ali odlezim tu, bogami, valjda cela dva sata. Onda nas, kao sto je red i obicaj, malo provodaju po gradu kao konje, odvedu u neki bioskop. Ja bioskop volim, ali sad samo zevam, ziv sam zaspao.

Ostanemo u Zagrebu i da prenocimo. A izjutra - 'ajd natrag. U Divulje stignemo u subotu, negde posle podne.

Tamo me ceka neki telegram.

Otvorim ga. Nista ne razumem.

"Daj, molim te", kazem mladjem dezurnom, "procitaj mi ovo. Nesto sam umoran."

On otvori. cita:

"Dusica juce umrla nesretnim slucajem. Sahrana u subotu. Mama i tata."

Ja kazem:

"Dobro je." Dezurni me gleda:

"Ko ti je to?"

"Svesterka", kazem. "Sestra."

"Rodjena?"

"Najrodjenija", kazem. "Jedina."

"Pa sta je tu onda dobro?"

"Pa to", kazem, "stici cu na sahranu."

"Kako ces da stignes", veli on meni, "kad je sahrana danas? Osim toga, sad tu nema ni komandira da ti da odsustvo. I - sestra ti, bre, umrla, shvatas li ti to! Kakvo dobro!"

Velim:

"Ne znam sta mi je, nesto sam umoran. Idem da legnem. A ti, molim te, ako slucajno naidje komandir, sredi mi za odsustvo."

Sutradan krenem za Beograd. Sve vreme sam u vozu prespavao. Mogli su ne da me pokradu nego i pantalone i cokule da mi skinu.

Stignem najzad.

Na kuci crn barjak. Keva u crnini: zgrcila se i cuti na samlici. cale, neobrijan, ispijen, tumara po dvoristu.

Pitam ga:

"Pa kako to bi?"

"Ne znam", kaze. "U cetvrtak uvece otisla na igranku. I cele noci nije dosla. Nikad ranije to nije ucinila. Ujutru, u petak, neka deca je nasla u sumici. Obesila se o svoj kais. Nije ni visila. Tako, kleci."

Ja izvalim:

"I sto joj je to, budali, trebalo?"

Cale sagnuo glavu.

"Bila je gotovo gola. Sva joj haljina iskidana."

"Jeste li zvali miliciju?"

"Ne", veli. "Dolazili su sami. Mi nista nismo hteli da govorimo."

Ipak ja ne kopcam bogzna sta.

Posle podne dodje Dragance. cale me probudi, ja sam opet spavao.

"Jesi cuo, Sampione?" pita me Dragance; a sav nekako izbecen.

Sta mu je, pomislim; je li bolestan?

"Cuo sam", kazem. "Sto joj je to trebalo?"

Njemu oci kao da malo podjose na celo.

"Ti, Sampione, izgleda, ne shvatas? Nezgodno mi je o tome da ti govorim, brat si joj, ali nju su - silovali."

Ja ga gledam mrtvacki.

"Nemoj da mi pricas, Dragance, ti bar te stvari znas. Koju zensku mozes da silujes ako ti

se ona ne pusti? Nisu to vratnice."

Njemu preko lica kao da prodje neki grc.

"Sampione, sta je s tobom, jesu li ti svrake popile pamet? Kako ne kopcas? Shvatas li ti, silovali je! I - ne mogu da ti govorim o tome - nije se pustila! Sva je bila", i ovako pokazuje rukom, "ranjava."

"Pa sta?" kazem. "Zar zato da se ubije?"

On me sad bas ozbiljno zagleda.

"Ti, Ljubo, izgleda, nisi citav?"

Ja se najzad malo, valjda, probudim.

"U petak sam imao tezak nokaut. Sav mi je mozak pomerio. Nista ne kopcam. Samo mi se spava."

"Pa idi onda spavaj! Kad ti se sad spava!"

"Ne vici ti na mene, budalo", velim ja. "Gde si ti bio kad je nju svaki ciketan mogao da odvede u sumicu?" - On preblede, valjda, jos vise. Prosto mi dodje neprijatno. - "Mislio sam da si nesto petljao s njom."

Dragance se stusti.

"Hteo sam", kaze. "Nisam znao kako ces ti na to da gledas."

"Sta ja tu imam da gledam? Nema to veze. I sestra je zensko. Zar one zbog toga ne treba da se udaju?"

"U tome i jeste stvar, Sampione. Ja nisam mogao da nasrcem na nju kao na druge. A nisam mogao ni ovako, iz neba pa u rebra, da joj kazem: 'Udaj se za mene.' Njoj sedamnaest, meni dvadeset i jedna: ko se u to vreme zenil? Probao sam dva-tri puta da je povedem u bioskop. Njoj se to, cini mi se, dopadalo, ali se malo pravila vazna. I nije nista ispalo. Nadao sam se, bice neka bolja prilika."

"Dobro, kilavko, kad si se nadao", velim. - A to je stvarno licilo na njega. On nije bio ni visok, a ni neki nalickan lepotan, ali je zaista bio veoma simpatican i prijatan momak. Medjutim, nekako je bio odviše fin: neka mu neka makar samo dezurno pokaze zube, on se odmah povlaci i bezi. Uvek sam morao da ga vucem. A i kao bokser je bio takav. Bio je, mislim, bolji i od mene, jedan od onih prefinjenih tehnicara, ali od tuce je bezao toliko da je to coveka prosto nerviralo. - "Idi sad", kazem, "pa se nadaj i dalje."

Dragance ode kao popisan...

Tri dana sam proveo kod kuce malo sta shvatajuci i samo gledajuci gde je najblizi krevet. Jedino sto sam uspeo da shvatim jeste to da mi se keva potpuno izbezumila. Po ceo dan sedi zgrcena na samlici. Nista ne jede, nocu ne spava...

11.

Tek sam se u jedinici malo opasuljio.

Srajbujem otuda mome prijatelju Dragancetu:

'Dragance, molim te, obilazi mi kucu. Kad sam posao, kevi mi je bilo zlo, sva se bila izbezumila. I jos, Dragance, nekako saznaj gde je onog cetvrtka bio Stole Apas. Dusica je obicno isla u Bozidarac: saznaj da li je to vece tamo vidjen i Apas. Gde je on sada? Mita Majmun to sigurno zna.'

Dragance mi odgovara:

'Nista dobro, Ljubo, nemam da ti javim. Tetka Milinka' - to je moja keva - 'isto je onako kao sto si je ostavio. Po ceo bozji dan cuti; a kad progovori, prica o tome kako je uvek

sve cinila za tebe i Vladu, a za Dusicu nista. Burazer ti se i dalje javlja. Nista ne prica kad ce kuci. A Majmuna sam za ono pitao. Kaze, Apas je negde u sanatorijumu, ne zna u kom. Veli da je on onda vec bio otisao.'

Opet pisem Dragancetu:

'To, Dragance, ne moze da bude. Apas je u to vreme, mora biti, ipak bio u Beogradu. Ako je to uradio jedan covek, to je mogao samo on. Saznaj je li ona to vece bila kod Bozidarca i s kim je tamo bila. Kako se nasla u sumici? Mozda su je sacekali kad je isla kuci, mozda ih je bilo vise? Ali i ako je to ucinio sam Apas i ako ih je bilo vise, Majmun je sigurno umesan, on sigurno sve zna. Saznaj to, Dragance, molim te, i ne teraj me da ti nadugacko objasnjavam sta treba da cinis. Ne budi mnogo fin sa njim. On samo izgleda strasno, u stvari je plasljiv; tri puta si bolji od njega. Nekad je imao jednu curu iz onog kraja oko drvare na Vozdovcu. Mozda se i sada uvece tamo krece.'

Mesec dana Dragance cuti. Onda mi javlja:

'Sampione, bio si u pravu. Dusica je ono vece bila kod Bozidarca s nekom svojom drugaricom Jelicom iz gimnazije. Igrale su celo vece. Pred kraj, kad su vec htele da podju, pojavili su se Apas i Majmun. Uzeli su ih obe - i Jelica vise nije videla ni Dusicu ni Apasa. Stole je tvoju sestru izveo napolje, k'o bajagi hteo da joj isprica nesto o tebi, svom starom drugaru: kao, ti si joj nesto porucio. Stos je upalio, ona je izisla. Napolju je levom uhvatio za misicu, a desnom izvukao utoku, prekrio je svojom bluzom i namestio joj je na slabinu. Tako su, malo iznad Kikevca, presekli Tolbuhinovu i Juzni bulevar - ona je isla, valjda se nadala da ce mu negde uz put umaci - i pored gimnazije Petar Drapsin Strumickom izbili na sumicu. - Nije uspjela da mu pobegne.

Sutradan, cim se na Dusanovcu saznalo, Majmun je Jelicu potrazio kod kuce. "Ti se ne sali", rekao joj je, "nemoj slucajno nekome nesto da pricas. To nema veze sa Stoletom. On je bolestan i njih dvoje su se odmah napolju rastali. Ako slucajno nesto ispricas, proci ces gore nego ona, ja ti za to stojim dobar." Ona se uplasila i cutala.

Sve sam to saznao od Majmuna. Ne pitaj me kako. A Apas se sada nalazi na Golniku.' 'Hvala ti, Dragance,' odgovaram mu ja, 'sto si mi to saznao. I jos samo nesto, pa si svoj posao zavrasio: kazi Majmunu, neka se glavom ne sali, neka te redovno obavestava gde se Stole nalazi; jer ovaj sad moze nekud da pobegne. Neka se ne sali, jer cu mu siju prekinuti kad dodjem; a mogao bih i Stoleta da obavestim, pa bi on tu stvar umesto mene zavrasio: neka bira. A Apasu neka javi da ne znam gde se nalazi, ali da mu porucujem: bilo gde da se sakrije, kad-tad cu ga pronaci. Neka mi se nada.'

12.

Medjutim, smrt se vec bila naselila u mojoj kuci.

Krajem zime kevi je toliko postalo zlo da su morali da je presele u bolnicu. Tamo je gledali, okretali - mesec dana. Onda kazu mome Andri: "Znate sta, ona nije za nas. Ona nema nikakvo fizicko oboljenje. Sve smo joj ispitali. Vasa zena je u nekoj teskoj depresiji. Bice bolje da je uputimo na Psihijatrijsku." Otac se uzasne: "Ona nije luda. Nikad niko iz nase kuce nije bio u ludnici. Nama se cerka pre nekoliko meseci ubila. Jos to nije prezivela. Vodicu je kuci." "Nemojte", kaze mu lekar, "to tako da shvatite. Ne idu tamo samo ludi. Ona vise sama sebi ne moze da pomogne. Vidite da vise nece ni da jede." "Ne", kaze otac. "Vodicu je kuci. Ako treba da umre, neka umre kod kuce."

Dovede je moj Andra kuci. Posedi ona tamo jos mesec - i sve gore.

Pisem iz vojske mome calcu: 'Nemoj da se salis, vodi je u bolnicu dok jos ima vremena. Tamo ce malo da je razdrmaju.'
Odvedu moju majku na Guberevac.
I - to je vec prolece.
Udesim, nekako, da me te godine ranije puste na odsustvo, dodjem u Beograd. Pitam oca: "Kako joj je?" "Ne pitaj", veli. "Nista me ne pitaj."
Odemo joj u posetu. Sednemo na neku klupu. Oko nas se movaju ludaci; samo nesto sapucu. Nje nema.
Zamolimo nekog bolnicara da joj javi da smo tu. "Neka izađe", porucujemo.
Malo zatim, evo njega, vracu se. "Kaze, nece. Podjite unutra."
Udjemo u neku sobicu: srce da ti pukne, kakva je. Ona sedi, sama, na nekom krevetu. Bela u licu, vene joj se na slepocnicama i obrazima plave. Oci joj nekako usle u glavu, a nos postao ogroman. Kosa joj ispod marame potpuno bela i - cak, cini mi se, pod maramom, vidim - retka. Umotala se u neku veliku kosulju, sedi na tom krevetu, a noge kao stapovi, ruke - kao trske. Ni polovina od one zene.
Obesila glavu, ispreplela prste na rukama i gleda nekud sebi u papuce.
Otac pocne pored nje da spusta one drangulije sto smo joj doneli.
Ona podigne glavu na njega:
"Sto si mi dos'o?"
I opet se sagne.
Cale se zbunjeno osmehne:
"Dobro, ako neces mene da vidis, pogledaj bar da vidis koga sam ti doveo. Ljuba nam je dosao."
Ona za trenutak usredsredi ocima u jednu tacku kao da nesto osluskuje, pa samo nakrene lice ka meni - ja stojim kraj vrata i uzdrzavam se da ne zaplacam - i cak se, cini mi se, malo namrsti.
"I ti si tu?" 'ladno pita.
Pridjem, pa kleknem kraj nje. Raspletom joj prste, pocnem da joj ljubim hladnu saku.
"Dosao sam", kazem. "Javili mi da ti nije dobro." Ona izvuce ruku od mene. Pomiluje me po kosi, pa opet sagne glavu i uplete prste.
"Sta cete mi vi sad?" kaze!
Otac stoji vise mene i place kao dete.
"Ne kaznjavaj me tako, Milinka. Trideset i cetiri godine smo u slozi ziveli. Decu smo izrodili: vidi kakve smo sokole podigli. Sta to sad cinis? Ne ostavljaj me ovako, Milinka."

Ona ne dize glavu. Pocuti, pa tiho, tako da se jedva i cuje, govori:
"Trideset i cetiri godine, kazes, Andro. A ne kazes - trideset i cetiri godine na mucu. Celog veka - strajkovi, otpustanja, zatvori. Nikad nisam mogla da budem sigurna da cu sutra imati nesto da vam skuvam da jedete. A koliko sam tek za vreme rata izdrhtala. Jedan ludak se uhvatio sa devojkama i boksom, druga dva ludaka s politikom: objasni im nesto. Niste hteli da mi pomognete, eto."
"U pravu si ti, mama", kazem. "Mi smo krivi. Mi smo za sve krivi."
Ona kaze, kao da se sama sa sobom nesto preslisava:
"Imala sam jedno dobro dete: i njega sam izgubila. I to sve zato sto sam bila glupa. Moja zenska pamet mi kaze: Gledaj muske, oni su prvi. Muske gledaj: oni su budale, pameti nemaju, slabi su, ali su ipak glavni. Kako ces bez njih u kuci? I samo blenem u vas i u

ovoga matoroga. Mislim, ono je zensko, lepo, pametno, izvuci ce se samo. Zato sam i htela da izuci skolu: niste valjda vi, budale, bili za to? Završice, mislim se, skolu, naci ce sebi muza. I eto ti. Muski mi je i pokvarili. Nisam pazila."

Ja samo sto ne zapomazem:

"Mama, zasto tako govoris? Zasto nas ovako kaznjavaš? Jesi li videla, kad si polazila, kakva nam je kuca? Ko jos moze u njoj da zivi? Mama, molim te, bori se malo. Ja cu vec iduce godine doci, Vlada ce mozda jos i pre: opet cemo biti zajedno."

Ona klima sebi u nedra:

"Kasno je sad za to."

"Kako mozes", pitam, "ovako?"

"Mogu", kaze, "tako, jer vise ne mogu nikako. Istrosilo se. Doceralo cara do duvara."

Izadjemo, posle, ja i otac, pa - koliko zamaknemo za kapiju - zagrlimo se i skicimo kao prebijeni kucici, ne zna se ko vise. I okrecemo glavu jedan od drugoga: da jedan drugoga i ne vidimo i ne cujemo...

Umrla je samo sto sam se izmakao. Samo sto sam stigao u jedinicu, vec posle desetak dana sustize me telegram.

Otac je poslednjih dana bio preneo kuci. Nikoga vise k njoj nije pustao. Sam je dvorio i pazio, sam je i prao.

13.

U to vreme ja sam stvarno tek pocinjao da dolazim u punu snagu.

Zoric, danju-nocu, sa mnom. Krusku, dzak i ostale osnovne stvari oni su imali vec kad sam bio dosao, ali onda on trcao u komandu vojne oblasti da nam se negde nabave stitnici za glavu: "Ne znate vi", kaze, "kakvog ja asa imam u jedinici." I, bogami, dali mu. Otad, gotovo svaki dan, sparingovao sam bar po pet rundi. Punim tempom. Pazi mi na svaku sitnicu, gleda me sa svih strana. Tera me da boksujem na prazno: on legne na pod, pa gleda kako radim nogama. Tera me da trcim kao atleticar, tera me da dizem tegove.

Doneo u salu ovakvu grudvu plastelina. "Na", veli, "ovo. Nema sedenja na prazno. Gnjeci to rukama. Uzmi parcence i mesi sakama. Prebacuj iz jedne u drugu." Posle, sedimo, cekamo na rucak, i ja to premećem iz sake u saku i mesim. Naucio sam, pa vise i ne primećujem.

Najzad, nekako bas pred kevinu smrt, uspe da nas prekomanduje u Zagreb; mene s njim, i jos dvojicu. Tamo, pri komandi vojne oblasti, nista drugo i ne radimo, samo boks.

Do kevine smrti, posle onog nokauta, jos sam jedanput bio porazen. I to, cini mi se, zbog sudija; to se moze desiti. Posle toga - vise nijedanput. Cetiri puta su me uzeli u armijsku reprezentaciju: sva cetiri puta sam pobedio. Postao sam i prvak vojne oblasti, ali zbog kevine smrti te godine nisam stigao da nastupim na svearmijskom prvenstvu. Iduce, pred pustanje iz vojske, postao sam i svearmijski prvak u srednjoj kategoriji.

Te godine na jednoj rang-listi bio sam treci u srednjoj kategoriji u Jugoslaviji, iako jos nijednom nisam bio dospeo do prvenstva Jugoslavije. Drugi je bio neki Peric iz Borova, koga bih ja, cini mi se, sasvim lako preskocio, a prvi Pavlic iz Partizana, jedan tipican nokauter, koji je tako udarao da ti je, prosto, iverke odvaljivao. Jednog Italijana je tako zveknuo da se ovaj vise nije ni probudio.

To je bilo pomalo smesno: ja i Dragance Stojiljkovic nikad nismo izašli jedan protiv drugoga - ni kategorija nismo bili ista - ali kad bismo se zezali i navukli rukavice - da li

zato sto sam bio tezi i sto sam imao duze ruke - cuknuo bih ga malo jace i on bi odmah smicao rukavice: "Ne mogu", veli, "s tobom." Isti taj Dragance je, recimo, onog Causevica, koji je mene deljao kako volis, svaki put bez napora i problema sredjivao. Tri puta sam, pre vojske jos, u klupskim susretima, u poslednji cas, posto bi me Causevic pojurio u polusrednjoj, nabio tezinu i pobegao u srednju, nikome drugom nego Pavlicu. A Pavlic je stvarno bio pravi sampion, takvome Causevic nije bio ni do kolena. Prvi put sam izgubio, ali se sampion namucio sa mnom; a poslednja dva puta - bilo je, bogami, nereseno. Da sam ostao jos godinu-dve, ili da me Stari Perisic nije onako zeznuo sa vojskom, ne znam da li bi on i dalje ostao takav siguran sef u srednjoj.

Ali, kad pocinjes - mlad si, umes malo da mlataras rukama, imas srca i pogotovu ako si uz to fer, cist bokser i imas simpaticnu njusku - svi te podrzavaju, svi su uz tebe. Onda ti nastavis, pocnes da pobjedujes, probijas se, i odjedanput, nisi se jos ni osvrnuo, a vec moras vise da se branis nego da napadas. Te godine kad su me demobilisali, ja sam vec bio napunio dvadeset i cetiri; tada su takve smatrali veteranima. Pa, i jesam to bio: nastupao sam jos od sesnaeste. I, odjedanput, ja vidim: publika sve cesce protiv mene! Pojavi se neki malisan, jos musav, trti se nesto kao petlic, ni do kolena mi nije, ali - publika gotovo vise uz njega nego uz mene! Pobodim ga: ne zvizde, aplaudiraju, ali vise njemu nego meni!

A i covek se nekako iskvari; sam po sebi postane kvaran. Jeste to, brate, sport, ali onog trenutka kad si usao medju konopce, racunaj s tim da ti je glava u torbi: nema tu sale, nema milosti; zakacice te malo nezgodnije, a onda samo mozes da se kajes sto na vreme nisi sebi zakupio parcelu na Novom groblju.

U pocetku, bio sam izrazit tehnicar. U Beogradu sam jedanput cak bio diskvalifikovan zato sto nisam bio borben. - Izisao neki momak: koliko se pipnemo, ja vidim: slab. cuknem ga malo, on pade! Sudija mu odbroja, on zauze stav: opet ga kucnem, on opet pade. Opet uze sudija da mu broji; odbroja i vice: "Boks!" Ja gledam u sudiju: cekam da prekine. On opet vice: "Boks!" Pocnem da skakucem naokolo: ja vise ne nasrcem, onaj ne sme. Sudija nas prekide: "Hocete li vi da se borite ili necete?" Opet pocnemo, opet ja ne nasrcem. Tek, on: "Stop!" Pa pokaza jednom ugao, pokaza ga drugome: obojica diskvalifikovani! - Zoric me, medjutim, naucio da budem agresivniji, da udaram raznovrsnije i cvrsce. I polako, od tehnicara, ja postanem gotovo fajter, gotovo nokauter. Malo-malo, pa - nokaut. Publici se to svidja, ali Zoric, koji me je tome i naucio, sve cesce me nesto zagleda. Kao da mu se to ne svidja.

I, vremenom, to ti tako postane kao neko ludilo: ne smes da izgubis! Zar sam se ja sve ove godine zezao da bih sad pustio da mi neki klipao tako olako naguzi majku: moram da pobedim! I kad te neki tip prikljesti, kad vidis da nema druge, zaigras na sve ili nista. Kad bi mi prigustilo, umeo sam da radim svih devet minuta bez prekida, kao masina. Posle bih, u svlacionici, od umora gotovo u nesvest pao. To, na primer, kako sam causevica, pred demobilizaciju, prvi i jedini put, pobedio na otvorenom Zvezdinom prvenstvu, to je, mislim, zaista bilo da se covek zgrozi. Tri puta sam ga oborio. Prosto sam ga samleo. To vec vise nije licilo ni na sta.

I - nekako sam se ostrvio, sve cesce udaram jednim muckim udarcem, nekim skracenim aperkatom pod sisu u srce. To je tesko izvesti, jer je srceobicno dobro zasticeno, ali ako ga levom gadjas u levu stranu lica - sto takodje nimalo nije lako - onda on podize levu ruku i ti ga ispod nje mozes pogoditi pod sisu. Danas ja mojim momcima ovde izricito zabranjujem taj udarac; onda sam ga, medjutim, ne samo koristio nego i uvezbavao.

To je stvarno strasan udarac. Najmanje sto ti se posle njega moze desiti jeste da ti se cela ta strana za nekoliko sekundi gotovo oduzme; za to vreme onaj moze s tobom da radi sta hoce. Ali od njega mozes biti i nokautiran - i to klasicnim nokautom: rad srca se odjednom poremeti, dolazi do jake aritmije i padas, polako i nepovratno, ravno odozgo kao da si bez kostiju, kao kad se otkaci odelo sa civiluka - a, bogami, moze se i umreti. U trenutku. A ja sam ga, kazem, jos i uvezbavao.

Tim udarcem sam, secam se, na svearmijskom prvenstvu pobedio nekog Mariborcanina Slamniga.

Gledam tog lafa pre meca; pred borbu sam uvek dobro gledao dasu s kojim cu se susresti. Neki simpatican, belomusast momak; visok, mrsav kao dugoprugas, lice dugacko. Mislim se: ovaj ce me drzati na odstojanju i iz daljine ce me gadjati direktima: ima duze ruke od mene; i, verovatno, ima osetljiviju bradu.

Pocnemo: ma kakvi! Kakvo odstojanje, kakva osetljiva brada! Udara kao maljem, gde me potkaci, tu mi, cini mi se, meso otkine. I brz kao vatra! Ja njega zakacim jedanput, on mene stigne dva puta; ja njega dva puta, on mene stigne i treci put. Skakucem naokolo kao jarac: ne vredi. Odjedanput ispaljuje cele rafale, valjda od po sedam-osam komada! Svaki put me potkaci bar po dva puta!

Au! Ovo nista ne valja! U pauzi ne mogu da se snadjem: sta je ovo? Jos ovakvo cudo nisam sreo.

Pocne druga. Sad idem opreznije, sad ja njega pustam da nasrce. Ide sad on, i situacija se, kao, malo menja: sad ja njega sacekujem i pomalo mu vracam. Ali ne vredi mi to mnogo.

Treba mi bar jos pet ovakvih rundi, pa da dostignem ono sto je on u prvoj sakupio. I nikako da mu napipam slabu tacku. Tek krajem druge runde nekako mi se samo za tren zgodno namesti i ja ga tim poluaperkatom malko kvrcnem. On izdrza, nije to ni bio jak udarac, ali preko lica kao da mu prelete neki mali grc i neko bledilo. - A, tu li si, lafe!

U trecjoj ga isto tako pustam da napada i, negde sredinom, levom uspem da ga otvorim i desnom da ga punom snagom pogodim onde gde treba. On pobele kao krec i klece na kolena. I tako, s otvorenim ustima, brekce kao kuce na vrucini. Onda ustade, ali sad ja njega jurim, sad ja njega zasipam serijama. - Mislim da sam ga na kraju pobedio ne za jedan nego za frtalj boda.

14.

Svearmijsko prvenstvo se odrzi u Beogradu. Dodjemo Zoric i ja i tu, kazem, budem prvi u srednjoj kategoriji. Zbog toga dobijem deset dana nagradnog odsustva.

Kod kuce, gledam moga Andru. Mrtav starac! Jos pre nekoliko godina mi je corisao majice koje sam dobijao u klubu i pravio se vazan u njima, prav kao mladac. Nisam siguran, ali cini mi se da je i zene pomalo jurio. A sad, odjedanput, ispred moje kuce sedi na pragu neki starac, podbocio se dlanovima o kolena kao da se plasi da ce glava da mu se omakne medju noge i cuti. Povazdan tako.

Meni to, iskreno da kazem, nije pravo. Nagazio sam na neku solju i hocu da je dovedem kuci - malo sam valjda ispao iz stosa, pa mi nekako vise nije zgodno da je vodim u sumicu - i nikako da udesim.

On stalno na pragu, pribogu kao neko kuce.

"Dobro, bre, cale", kazem, "sto stalno tu sedis? ldi malo, prosetaj se." - A njega penzionisali nekako bas oko kevine smrti: nema ni kuda da ide.

On me pogledne preko ramena.

"Ne ide mi se", kaze.

"Ma", velim, "stalno tu sedis! Idi nekud malo! Zaposli se necim. Gde to valja, toliko sedenje!"

On kaze:

"Nista mi se ne radi. A i ne mogu. Noge me izdale. Ne mogu da stojim."

Ja ga gledam. Ruke mu nekako dosle bele, mrtvacke, kao da gvozdje nikad nisu ni videle.

"Dobro", kazem. "Kad neces, onda sedi. Ali sto se bar ne umijes? Lice si necim isprskao."

On se pipne prstima: a oni se nekako ukocili i samo mu igraju.

"Nisam se", kaze, "isprskao. To meni tako otkako umre Milinka. I nikako da se skine. Ne znam sta.

Meni ga odjedanput dodje zao.

Sednem pored njega, zagrlim ga.

"More, matori", kazem, "ne pravi se lud. Do juce si zene po Dusanovcu jurio. Sto si se smrzo?"

Njemu preko usta lizne osmejak, a onda se odmah opet uozbilji, kao da se nesto zamislio.

"Bi mu to, sinko", kaze. "Sad se svacemu treba nadati."

"Bre, cale", fol zezam se, "da ti mene ne iznenadis? Da ti meni ne spremas neku podvalu?"

"Svacemu se", veli, "nadaj."

"Ajde", kazem, "drzi se jos malo. Nemam vise od tri meseca do skidanja. A i Vlada ce sigurno uskoro. Sta ti pise?"

"Nista", veli, "ne pise. Isto onako. Ne govori kad ce. Dolazio jedan otuda, od njegovih. Ni ime mi ne rece. Samo kaze: 'Vlada je dobro i pozdravlja vas.' 'Pa, dobro,' kazem, 'kako vam je tamo?' 'Dobro nam je', kaze, 'nista se za njega ne brinite.' 'A kad ce kuci? Sto nista o tome ne pise?' 'Nista vise', veli, 'ne mogu da vam kazem, zbogom.' 'Dobro', velim, 'kazi mi bar kako se zoves.' 'Nije', veli, 'vazno moje ime.' I ode."

"More, dobro", kazem. "Vazno je da je ziv i zdrav. Doci ce."

Za vreme tog odsustva sam, za tri dana, osvojio i prvo mesto na otvorenom Zvezdinom prvenstvu. Zaista sam bio pun snage; nikad tako dobar nisam bio. Onda sam, u polufinalu, i Causevica pobedio. Nisam ni slutio da tih dana stvarno, u pravom takmicenju, poslednji put navlacim rukavice na ruke.

Zoric ne ode u Zagreb, ostade da me gleda. Stalno je negde blizu mene, ali - nista ne govori. Ni ne pokusava da udesi da mi sekundira.

Kad se sve zavrsi - proglasise mene za pobednika - on me zagrli, cestita mi, ali, vidim, kao da nije bas presrecan zbog toga. "Ti", kaze mi, "iskoristi jos ta dva-tri dana sto su ti preostala, pa dodji. Ja idem nocas." "Zasto nocas, druze kapetane? Ostanite sa mnom. Knjavacemo kod mene." - A mi smo nekad zaista ziveli drugarski. - "Ne", veli, "moram da idem. Zdravo." "Zdravo, druze kapetane."

Ta dva dana sam proveo movajuci se medju dusanovackim mangupima. - Dragance takodje otisao u vojsku, nema nikoga da mi pomogne. - Gde je Mita Majmun, raspitujem se. Nema Mite Majmuna; nekud se odselio, izvan Beograda; i ne pise nikome cak. Pobegao, znaci. - Gde je Stole Apas? Niko ne zna da mi kaze, svi slezu ramenima. I ne

insistiram mnogo: cini mi se, stvarno ne znaju.
Najzad, nekako uoci samog polaska, jedan klinac mi provali stvar; Stoletovoj kevi je nekoliko puta nosio pisma na postu. U Surdulici je Apas; promenio je dva-tri sanatorijuma, a otpre mesec i po dana je tamo.
Dobro je, bar sam to obavio.

15.

Vratim se u Zagreb.

Prvih nekoliko dana se bas i ne lomim da idem na trening. Ali tako prodje i cela nedelja, a Zoric se niti pojavljuje niti me poziva. Najzad podjem sam.

"Hoces da treniras?" pita me on. - "Hoces da treniras!" - "Mozda bih malo." "Dobro", kaze. "Radi sam; izaberi sta hoces." Ja pocnem nesto da kilavim; nekako mi se i ne radi. I stalno mislim: sta je s ovim covekom?

Prodje tako, bogami, svih desetak dana. Ja - kao gost: dolazim kad hocu, radim sta hocu, odlazim kad hocu. Niko me nista ne pita, niko me ni za sta ne kontrolise. Zoric se nekako stalno odmice od mene. Nikako da ga uhvatim da ga pripitam sta je.

Odjednom, jedno vece kad sam se vratio na spavanje, susrete me dezurni.

"Ljubo", kaze, "ima jedno naredjenje za tebe. U roku od cetrideset i osam sati imas da se javis vojnoj posti petnaest trideset i devet u Nisu." "Zasto to?" pitam. "Je l' to prekomanda?" "Prekomanda", kaze. "Zasto?" kazem. "Ko ide u prekomandu na dva meseca pred skidanje?" "Nista", veli, "ne znam. Takvo je naredenje."

Sutradan ja sabajle potrazim Zorica.

"Sta je ovo, druze kapetane? Je l' idemo zajedno?"

"Ne", kaze. "Ides sam."

"Zasto to, druze kapetane? Zar nismo svugde dosad bili zajedno? Je l', to po kazni?"

"Zasto po kazni?" kaze on. A ocima lazljivo vrlja naokolo.

"Ne znam", kazem. "Mozda zato sto sam pobedio. Ili je vama samo bilo stalo da vam donesem pehar, a posle - mozete i da me najurite! Zar na dva meseca pred demobilizaciju - prekomanda?"

"Tamo ces se ti", kaze on meni, "isto tako lepo snaci kao i ovde. Ne ides kao makar ko nego kao sampion. I tamo ces trenirati. To sam ti vec sredio."

"Sredili ste mi da treniram? Znaci, vi ste mi sredili i da idem? Dobili ste trofej, i sad vam vise nisam vazan!"

"U redu, Ljubo, kad vec hoces da znas: ja sam ti", kaze, "namestio da te prekomanduju. Priznajem ti to. I - ljuti se na mene, ako smatras da treba da se ljutis."

"Ali, druze kapetane, zasto? Pa vi ste me i nacinili bokserom!"

"Nisam, Ljubo, ne budi toliko skroman, kad to i nisi. Ti si vec dosao kao dobar bokser.

Ali onda sam ja jos i imao cemu da te naucim. Sad vise nemam. Idi trazi boljeg trenera od mene."

"To, druze kapetane, nije razlog. Ni vi bas niste tako skromni kao sto hocete da se nacinite. Niti sam vam ja ikad rekao da zelim boljeg trenera od vas."

"Pa, u redu, Sampione, kad bas hoces da ti kazem. Znas, mozda sam ja takav covek.

Mozda ja ne zelim da imam takve boksera kao sto si ti. Ja sam te i ono poslednji put ovde, a i sad u Beogradu gledao. I divio sam ti se, veruj mi. Kao strucnjak sam ti se divio. Ali - vise te nisam voleo. Sad se tebi vise niko ne moze suprotstaviti. Niko ti pred pesnicu

ne može izaci. A ja to - možda ne volim. Kad smo ono pre dve godine poceli, ti si jos rastao. I ja sam uživao gledajući te. A evo, sada, ti si možda već postao veliki bokser, a možda ćeš to tek postati - ali ja više ne uživam. Mislim da si se iskvario. Mislim da si postao isuvise sujetan. Nekad si, bar se meni tako činilo, ulazio u borbu s namerom da pobedis ako si bolji i da izgubis ako si slabiji. Poslednjih meseci ti više ni ne pomislias da bi iko od tebe mogao da bude bolji. Takva pretpostavka za tebe više ne postoji. A to se meni ne sviđa."

"Kako bih, druze kapetane, pobedio ako u to ne bih bio ubedjen? I može li se uopste postati sampion bez sujete?"

"Ne znam", kaže, "možda i ne može. Ali ja u tome neću da učestvujem. Danas ti ulazis u borbu s namerom da pobedis po svaku cenu, a to više nije sport, to više, Ljubo, nije boks. Gledao sam te kako si sad u Beogradu pobedio Causevica: neko drugi bi od onih batina umro; on je izdržao. Gledao sam te kako si ovde, pre toga, pobedio onog Slovenca Slamniga. On, Ljubo, gotovo nimalo nije bio slabiji od tebe. Možda je čak bio i bolji."

"Ako je, druze kapetane, bio bolji, što me nije pobedio?"

"Pa eto, takav si ti. Tako je, u pravu si, on nije bio bolji od tebe. Ali to možda samo zato što nije želeo da pobedi po svaku cenu. Ti si možda inteligentniji i lukaviji bokser od njega, ali ti si ga pobedio, moj Sampione, i zato što ti se duša malo usmrđela. Čemu onaj udarac u srce kad znaš da se od njega može umreti? Čemu uopste na ringu takvi podmukli udarci? Služi li to sportu, služi li boksu? - Opet ću ti reći: ja se tebi kao bokseru divim. Ti imas brzinu kao bantamas, eskivazu kao velteras, a udarac ti je kao u teskasi; i pri tom si u srednjoj! Ko ti se može suprotstaviti? Ali, poslednjih meseci ja intenzivno imam utisak da ćeš nekog usmrtiti. Strahujem od toga! Ja, Ljubo, ne želim da budem trener niti nekome ko bi mogao da bude ubijen niti, pak, nekome ko bi mogao da ubije. Ne zato što se bojim takvog rizika u boksu; jer u njemu takav rizik svakako postoji. Nego zato što ne želim da učestvujem u pripremama za nešto takvo. Ti, recimo, poslednjih meseci tako reći ne silazis sa dzaka. Možda gresim, ali nikako ne bih hteo da sebi ikada prebacujem da sam bilo na koji način tome pomogao."

"U redu, druze kapetane", rekoš, "kad je već tako."

On me zagrlj.

"Ne ljuti se, Sampione, ti na mene. Možda ja zaista gresim. Ali, kažem ti, počeo sam da strahujem. Nije to potrebno ni tebi ni meni. Ionako bismo se, uostalom, uskoro rastali. A ja ti zaista želim da se moja strahovanja ne ostvare i da postanes ono što po svojoj vrednosti i zaslužuješ. Ja sam u stvari ponosan što sam radio sa takvim sjajnim bokserom kao što si ti. Nemoj to da zaboravis."

16.

Od Zorica odmah svratim u postu. Posaljem ocu telegram da me izjutra sačekaj na beogradskoj stanici.

Zatim se izoprastam sa drugarima. Uveče krenem.

Sutradan, na stanici, moj stari stoji na peronu ustogljjen kao da je posao u pozoriste.

Napolju od ranog jutra vrućina, a on u sesiru, u nekom tamnom kaputu, pa čak i masnu vezao. I nešto ovako, kao na tiganju, drži u ruci.

"Šta je, bre, čale", malo ga zežam, "što si se tako ustogljio kao da si posao na neku sahranu? Zar ti nije vrućina?"

"Nije mi", veli, "vrucina. Uopste mi nije vrućina. Ovih dana mi je čak nekako pomalo hladno."

"Kako", velim, "hladno? Zar na ovoj pripeci?"

On mi pruži onaj zamotuljak.

"Bolje što ne znaš. Na ovo."

"Šta je to?" pitam.

"Burek", kaže. "Ako nisi doručkovao. Da ti je majka živa, bilo bi nešto drugo. Ovako, ja nemam šta drugo da ti iznesem."

Meni gotovo udariše suze na oči.

"Hvala ti", kažem, "što si se setio."

"Takav je", veli, "kod nas običaj."

Podjemo malo po peronu. Sad ja držim onaj burek ispred sebe kao vruć tiganj.

"I tako", kaže, "ides u Nis? Bices blize."

"Jeste", kažem. "Bicu blize."

I još malo tako zvalavimo bez veze.

Odjedanput, on mi veli:

"Ja sam bio kod advokata i u sudu. Sve sam svoje stvari sredio." "Kakve stvari?" pitam. A nešto mi ovakvo, kao jaje, kao pesnica, prodje kroz grkljan i leže na srce.

"Kuću sam preneo na tebe i na Vladu. I one takse sam isplatio. Da se vi s tim ne gnjavite. Prodao sam svoje vencano odelo i moj alat, i neke Milinkine i Dusicine prnje. Vi ćete sebi, posle, da kupite ono što vam bude trebalo."

"Aman, čale", kažem, "šta ti bi? Šta mi to pričaš?"

"Čovek na to mora da bude pripravan."

"Pa, još ti nije ni sezdeset! I zašto mi to uopšte govoriš?"

"Jeste, jeste", veli, "sezdeset i jedna. Ali nisu tu, sinko, godine najvažnije. Srce mi je sasvim propalo. To mi je i doktor proletoš kazao. Onda sam ga još malo i obilazio; sad sam i to prestao. A u poslednje vreme - nekako ružno sanjam. Sanjam sve nešto - kad sam bio mlad. I - Milinka me zove."

Meni se malo razvedri.

"Pa ti to zato! Ej, bre, čale: pa ti bar u te stvari nikad nisi verovao!"

"Nisam verovao. I ne verujem ni sad. Ali to mene noću gusi. I - osećam. Tome čovek stalno mora da se nada."

"Ma, 'ajde", velim, "ne pričaj svasta. Šta ti je sad to došlo u glavu?"

"Osećam ja to", kaže on meni. "Možda će me stegnuti kroz mesec, a možda kroz godinu dana, ali - tu je, nije mi mnogo ostalo. Treba se nadati. - Sve sam, dakle, glavne stvari svrsio. I grobarinu sam platio. Zakopaj me pored majke. Živi smo bili zajedno, neka budemo i mrtvi. A ti i Vlada, kad on dođe, nemojte po starom."

Dosta je bilo svadja. Više nikoga neće imati: ti samo njega, on samo tebe. Što je bilo - bilo je. I oženite se. Čovek bez žene je kao truo panj pored puta. Nemojte s tim baš mnogo da pozurite, da ne pogresite. Ali nemojte mnogo ni da čekate. Želim vam da imate takvu sreću kao što sam je ja imao: da sebi nadjete takve žene kakva je meni vasa majka bila."

Ja zamuknuo, pa ne mogu ni da zinem.

"Iznenadi ti mene, tata", najzad kažem.

"Ne znam", kaže, "da li sam te iznenadio. Kod poste sam na tvoje ime otvorio stednu knjižicu. Nekako sam skupio trideset hiljada. To će biti dovoljno za sa'ranu; a i da ti se

nadje za prvo vreme. I dugove sam sve izmirio: da te, posle, niko ne laze. I jos: nemoj da mi pravis neku veliku sa'ranu. Video sam, cak se i u novinama o tome pise: necu to. Nije to nikakva proslava. Sa'rani me prvo, pa onda radi sta znas.

Dovedi, posle, Cigane da ti sviraju ako hoces."

"Dobro, cale", rekoh. "Lepo ti meni isprica."

"To, da znas", kaze on. "Ako te sacekam, i sve posle toga, to ce biti cist car. Ako te ne sacekam, uradi tako kao sto sam ti rekao. 'Ajd sad, idem. Zelim ti srecan put."

"Hvala ti, tata. Nisi me bas mnogo obradovao."

Zagrlismo se, poljubismo.

"Bilo je za mene, sinko", kaze, "i radovanja."

I ode. Poguren, s onim crnim sesirom na glavi, u tamnom kaputu - tako se, klimajuci glavom, izgubi sa stanice. Ja ostadoh onde drzeci ispred sebe onaj zamotuljak sa burekom sa koga se cedi mast...

Mesec dana docnije, nekako posle nekog nevremena - cas kisa i hladno cas sunce i vrucina, pa onda opet neka kisurina sa grmljavinom - moj stari jedne noci umre. Nadjose ga tek sutradan. Komsiji se ucinilo cudno sto ne izlazi.

Javise mi.

Ja dodjoh i sahranah ga onako kako je zeleo. Zatim ostavih kljuc iznad vrata, onde gde smo ga uvek ostavljali, za slucaj da dodje Vlada, pa iza kuce nadjoh neke tarabe i unakrst ih ukucah preko vrata i prozora. Imadoh tog leta mnogo posla...

U Nis sobom ponesoh civilno odelo. Ni mesec dana mi nije bilo preostalo do demobilizacije.

Pred polazak samo jos jedanput potrazih onog klinca: moj prijatelj je jos u Surdulici...

17.

U Nisu sam se zaista dobro snasao. Valjda, onako pred demobilizaciju, nikome vise nije ni bilo vazno da me zbog necega zeza. Trenirao sam, izisao sam cak i na dva egzibiciona meca.

I koliko dan skidanja blizi - ja toliko nervozniji.

Dobar deo svojih stvari bio sam poneo u Beograd i tamo ih ostavio kad mi umre calac.

Malo sta mi je bilo i ostalo: cetke za odelo i cipele, cetkica za zube, jedna sveska, nesto pisama i pribor za pisanje. I veliki vojnicky kofer. Odelo - jedne letnje pantalone, kosulju i majicu s kratkim rukavima - bio sam doneo u sportskoj torbici.

Nekako se desi da treba da se svucemo bas u ponedeljak.

Ja se tamo sprijateljio sa cetnim catom, nekim rocnim podoficirom Stanicem.

"Zasto, bogamu", pitam ga, "bas u ponedeljak? Zar to ne moze da se svrsi u subotu?"

"Ne moze", kaze. "Tada vam isticke rok."

U subotu pre podne, medjutim, mi predamo oruzje. Vojska se nekako odjednom raspusti, razdrliji. Niti vise ko koga gleda niti ko koga zarezuje. Po neko vec i pijan.

Uvece potrazim dozvolu samo na dva sata, da nesto kupim. Donesem nesto za klopku i flasu konjaka. Zatim se nas trojica-cetvorica skupimo u Stanicevoj kancelariji: sedimo i pijemo. Stanic se, bogami, malo nacirisa. Ja se cuvam. A i nisam voleo. Navika.

Sutradan, u nedelju ujutro, pitam ga:

"Hoce li se danas davati dozvole za grad?"

"Hoce", kaze.

"Zar se ne plasite da bi neko mogao i da se ne vrati?"

"Moze", veli, "i da se ne vrati ako hoce da produzi boravak u armiji."

"Spremi je ti meni", kazem mu. "A jesu li", kao uzgred pitam, "popunjene bukvice?"

"I bukvice i objave", kaze. "I potpisane vec. Samo da sutra predate uniforme i cebad - i voljno."

"Jesu li kod tebe?"

"Kod mene", veli. "Malocas sam ih dovrasio."

Ja odem u spavaonicu. Poslednji put iscetkam uniformu, izgancam cokule. Zatim cetke i onu torbicu u kojoj sam doneo odelo zavijem u novine i bacim u djubre. Iscepam pisma i hartije koje sam imao. Onda na drvljaniku kod kuhinje u sitne parcice iscepkam drveni vojnicky kofer.

Niko mene i ne gleda. Svi bazaju naokolo kao coravi. Samo sto me neki kuvar upita:

"Sta to, bre, radis?"

"Kad joj ti", velim mu, "budes odsluzio tri godine kao ja, verovatno isto tako neces hteti da te na nju ni kofer podseca."

U spavaonici gurnem staru uniformu pod jastuk, pa krevet lepo poravnam, da nikome nista na njemu ne bude sumnjivo. Bacim suferice i obujem carape. Zatim u klozetu ispod uniforme obucem civilno odelo. Kragnu kosulje zavrnem unutra da mi ne viri iznad bluze.

Najzad svoje civilne cipele zavijem u hartiju i stavim u vojnicky torbicu.

Na krug izadjem bez opasaca i gleznjaka, sa raskopcanim gornjim dugmetom na bluzi, sa sajkomom u dzepu. Torbicom mlataram u ruci.

U Stanicevoj kancelariji se nesto vrzma neki soldat. Sacekam da ode.

Kad on izadje, stanem mirno, pa se proderem:

"Druze vodnice, spreman sam za izlazak!"

On me pogleda:

"Zar neces da rucas? Posle podne je izlazak."

"Rucacu u gradu. Pisi mi dozvolu. Do jedanaest uvece."

On zavрте glavom - dozvole se izdaju do osam - ali napisa.

Uzmem hartijicu. Zatim iz dzepa izvucem soma. Dlanom ga ispeglam na stolu ispred njega.

"Ovo", kazem. "da popijes sa drugarima." A on voli cujku, majku bi za nju prodao.

"Zar tolike pare?" pita on; to je petomesecna vojnicky plata. Ali mora malo da tvrdi pazar.

"Nema veze."

"Pa, hvala, burazeru", kaze. "Zar ti posle podne neces s nama?"

A soma vec smota u dzep.

"Necu", kazem. "Necu biti tu. A sad, daj mi bukvicu i objavu."

Kad to cu, on se prestravi.

"Jesi ti lud! 'Di smem!"

"Burazeru", velim, "molim te, izvadi me. Ovde imam jednu gerlu. Nocas mogu da budem s njom. Nocas i vise nikad. Sutra me vise nema."

"Dobro, ali zasto bukvicu? Sutra budi s njom."

"Sutra joj dolazi muz."

"Ne, ne. Ne smem. Zato se ide na vojni sud. Budi s njom do jedanaest."

"Molim te, burazeru, shvati me. Sta mi je to, do jedanaest? To nam je poslednje. I vise

nikad."

On se malo pokoleba. A i onaj som mu u dzepu suska.

"Kako ces kad ni stvari nisi predao? Sta ces s uniformom?"

"Predaces ih ti. Poturi ih cetnom staresini. A kad bude prozivka, mene preskoci. Ko ce to u ovoj guzvi da vidi. Svima se zuri. I vama i nama."

Kakav je bio strasljivac, naterao me je da podjemo u spavaonicu - srecom, u njoj nije bilo nikoga - da proveri da li su mi zaista sve stvari tamo.

Ali - jos uvek ne pristaje.

"Jok", veli. "Ne smem. Bolje, ostani do jutra, pa izjutra dodji. Ja cu ti pomoci da udes."

"Nemoj, burazeru, molim te. Treba svu noc da gledam na sat i da drhtim da li necu da zakasnim i da li cu moci da udjem. Bud drhtim od njenog muza, treba da drhtim jos i od vojske. Nemoj da mi pokvaris."

Jedva najzad nekako uspem da ga namolim. A i nije to sitna stvar.

Izvcem opasac ispod bluze, opasem se; namestim saj kacu, zakopcam se. Torbicu s onim cipelama dam njemu.

Izadjemo na kapiju. On kaze strazaru:

"Sad cu ja da se vratim."

Ali moja bukvice - jos kod njega u dzepu!

Koliko malo odmaknemo - znam ja sta njemu fali - svratimo u neki bife. Popijemo po neku; ja opet - oranzadu.

Platim somom. "Uzmi taj kusur", kazem mu - vise nema problema.

Uz put svratimo u neki susmusljak i tamo ja smaknem uniformu. Nekako je naguramo u torbicu. Cokule ne mogadnu da stanu, pa ih zavijemo u novine. On ih uzme ispod miske.

"Veceras ce mangupi", kazem mu, "sigurno da zakasne. Ko zna dokle ce da dolaze. Ti udji u moju spavaonicu, pa krevet tako nacini kao da u njemu vec neko spava. A izjutra ga pokvari. Bice sve u redu."

On se sad vise ne plasi.

"More, bice! Niko sad vise nikoga ne gleda. Idi ti samo! I lepo se provedi. Pozdravi svoju curu."

I daje mi bukvicu i objavu.

Poljubismo se...

U jedan sam vec bio u vozu za Vladicin Han.

18.

U Vladicinom Hanu me saceka neki izdrndan autobus. Natovarim se na njega.

U Surdulicu stignem negde kasno posle podne. U glavnoj ulici - vec uveliko setnja.

Koliko sidjem, odmah izmaknem izvan centra. Osmotrim malo naokolo.

"Kakva je to guzva?" pitam nekog cicu. "Jesu li to tuberani?"

Cica kaze:

"Ima i njih."

"Oni to danas imaju izlazak?"

"Jes", kaze.

"A gde im je taj sanatorijum?"

"Pa, ima kilometar-dva odavde. Eno, vidis gde se zavrшава glavna ulica? Pa, odatle, levo, izbices na put za bolnicu."

Dobro. Zahvalim se cici.

Okrenem se levo-desno. Negde mora da postoji zaobilazan put.

Zaputim se kroz neke sokake pored reke, pa stalno drzeci levo, izbijem na pijacu. Jos malo napred - i ugledam kolonu na korzu. Gore, preda mnom, kao neka ulica.

Stavim ruke u dzepove kao da se setkam. Onako u kosulji, bez stvari, tako valjda i izgledam.

"Onamo se", pitam nekoga da proverim, "ide za sanatorijum?"

"Jes", kaze.

Dobro. Sad jos samo da saznam je li moj prijatelj jos uopste ovde.

Pri kraju sokaka, vec gotovo na korzu, ugledam neku prevarnicu. Iznutra mirisu cevapi.

Od jutros nisam nista jeo, a nekako nisam ni gladan. Ali ako bih se tu zgodno namestio, mozda bih mogao da vidim svakoga koji prodje glavnom ulicom.

Tako i resim. Osmotrim kafanicu - a ona nista veca od jedne malo vece sobe: niska, s malecnim zelenim prozorima - i, ucini mi se, sve cisto. Nema ni mnogo ljudi. Zakoracim unutra i krenem ka sanku, kad, odjednom, u uglu, vidim, sede njih nekolicina s jednom jedinom curom, piju valjda pivo, i medju njima - Apas! Okrenut mi gotovo ledjima. Ne vidi me; nesto zvalavi onoj ribi.

Mene, kao da me neko iznenada udari ispod pojasa, odjedanput uhvati grc. Misici na stomaku mi se prosto skupise u guzvu i zamrsise, cini mi se, pokidace se. I odmah mi se prisora. - To je moja stara boljka: ja nisam bio ni strasljiv ni tremist, ali pred svaki mec u nepoznatom gradu najpre se raspitujem gde je pisaonica; koliko mi je nastup blize, toliko me cesce juri. - Svega me obli znoj. Prosto mi se bulja preznoji.

Jos mene Apas ne vidi.

Okrenem se levo-desno, pa kao da mi se nesto ne svidja, polako, toliko polako da mi se cini da mi za svaki korak treba po ceo sat, iskoracim napolje.

Odmaknem se korak-dva od vrata, samo toliko da iznutra ne mognu da me vide. Je li me primetio?

Okrenem se kao da gledam preko ulice. Ako jeste, poci ce za mnom; da proverim.

Stojim i blejim preko puta, fol nesto me tamo strasno interesuje. cekam.

Nista. Niko ne izlazi.

Za svaki slucaj postojim jos malo, pa uza zidove, ne zureci previse, presecem glavnu ulicu. Ne mogadnem vise da izdrzim - obrisem se od znoja i odmah se iza nekog kucerka, ne hajuci za to da li me neko mozda gleda, isoram. A onda, onom ulicom, napred.

Stignem, tako, i do sanatorijuma. Osmotrim kako to izgleda. Zatim - natrag.

Negde oko pola puta jedno mesto mi se ucini zgodno. Sa strane je neko trnje, ali takvo da se iz njega put moze videti. Dosta dobro mesto, cini mi se.

Sednem tu i sakrijem se. I cekam, svaki cas sorajuci.

I, evo, ne prodje mnogo, pa tuberani pocese da se vracaju. Idu u grupama. Pricaju, sale se. Gledam ih onako izbliza. Ljudi kao ljudi: ne vidis sta ih iznutra grize.

Oko mene, kao neka plavkasta skramica, polako se hvata suton. Jos dosta toplo. Prijatno cak. A negde daleko, tiho, lelujava, opojno pevaju zabe i meni se ponekad cini da to neko naokolo vuce nekakvu zavesu.

Moze li u ovakvo vece iko ikoga da ubije?

Vratise se tuberani. Nema ih vise. Nikoga vise oko mene.
Sumrak se unaokolo vec dobro uhvati. Put se izmedju trnja i drveca beli kao da su ga
brasnom posuli.
Cekam, sve nervozniji. Sa dlanova mi prosto pljusti neka ledena voda. Sedim, otirem
ruke o pantalone i sve cesce me nesto kopka: da ipak odem? Da mozda ipak dignem
ruke? I - jesam li uopste ovo ja? Jesam li ja to ovaj covek koji veceras ovde ceka da
nekoga ubije?
Odjednom, negde na putu pred sobom, iza nekakve okukice, zacujem neke glasove.
Muski i zenski. Govore dosta tiho, ali - naokolo tisina, sve odzvanja.
Oslusnem bolje i, ucini mi se, poznam ga. Poslusam jos malo - govore s prekidima, cas
sasvim tiho cas nesto glasnije, pokatkad se nasmeju - i sad sam gotovo siguran. On je.
Vise se nema kud. Sta je - tu je.
Kleknem iscekujuci i zureci kroz siblje pred sebe - i odjednom osetim da mi butine i
listovi podrhtavaju kao da mi je neko kroz noge pustio struju. Uplasim se od toga. Jos
jednom bacim oko na put - glasovi su mi sve blizi - pa brzo nekoliko puta duboko
udahnem i opet sednem. Udarajuci se sakama, zusto, snazno pocnem da radim masazu.
Odmah kao da me malo popusti. Onda ustanem i, sakriven onde, pocnem da poskakujem.
Otresam nogama. I vec - mnogo bolje.
Uto se na putu preda mnom pojavise dve prilike. Idu zagrljene. Odmah ga po hodu
poznam. Onako sirokih ramena a uzana struka, odande mi izgleda vrlo visok. Ali taj dugi,
mekani, elegantni korak - ne moze me prevariti.
Duboko udisuci, sacekam da mi se primaknu. Sad ga vec sasvim jasno raspoznajem.
Jos jednom udahnem, pa viknem:
"Stole!" Glas - kao da mi malo prozuckao.
Oni stadose.
Susteci kroz siblje, iskocim na put.
"Stole", rekнем, sad vec dosta mirno, gotovo obicno. "Dosao sam, Stole."
Apas me gleda, cini mi se, iznenadjen. Smace ruku sa cure i odmace se korak u stranu.
Najzad kao da jedva prevali:
"Zdravo, Sampione."
To me potpuno umiri.
"Stole", opet kazem, "dosao sam. Zar mi se nisi nadao?"
Njemu kao da preko lica predje neka senka. Pocuta trenutak.
"Nadao sam ti se, Sampione", progovori, vec valjda 'ladan. "Znao sam da ces da dodjes.
Ali nisam mislio - ovako rano." I uspe i da se osmehne.
"Zar je rano, Stole?" upitam. I upadljivo pogledam u devojkju. Sta ce ona tu?
Ne vidim je sasvim dobro, ali, cini mi se, neka mlada, nezna cura. I lepa. Nikad Apas nije
hvatao gabore.
On shvati.
"Ajde ti", kaze joj, "idi. Ja cu doci kasnije."
Ona se kanda malo iznenadi, kao da zausti i nesto da kaze, ali onda valjda oseti da to nije
bas sasvim zdravo. Pazljivo me pogleda, pogleda u Apasa, pa podje. I nestade nam iza
ledja. Odlupka po putu.
Stole i ja ostanemo sami.
Gledamo se.
Nije se mnogo promenio. Samo sto je, koliko mogu da vidim, malo bledji. cak nekako

izgleda i mladji.

"Pa", kaze on, "cujem da si postao odlican. Bio si prvi i na otvorenom Zvezdinom."

"Desilo se", kazem.

On se podsmehnu :

"Finoca ti je oduvek bila jaka strana."

"Ni ti", kazem, "sto se toga tice nisi sasvim slab. A - kad si vec tako dobro obavesten - sigurno si cuo i za ostale stvari. Znas sta se sve desilo?"

On kaze:

"Znam." Ocutnem trenutak.

"I nista vise nemas da mi kazes?"

On me pogleda kao da nisam sasvim cist.

"A sta hoces da ti kazem?"

"Nista. I ne treba. Majmun je meni za to bio sasvim dobar."

Stole se osmehne.

"Mislio sam vec da je to bio taj peder. Pa nista, videcemo se mi."

"Sumnjam", kazem. "Majmun je nekud zbrisao, ne zna se kud. A ionako."

"Sta, Vrapce, ionako?"

"Nista narocito, Apasu. Dosao sam, samo, malo da ti otkinem glavu.

Pa, mislim, neces imati prilike da trazis Majmuna. Mada to bas ne bi bila neka steta."

On se smeska:

"Tako, znaci?"

"Bas tako. Mozes da zapalis ako pusic."

"Dozvoljavas?"

"Aha."

"To, ovako", a i dalje se smeska, "kao poslednja zelja?"

"Otprilike", kazem.

"Pa, bas ti hvala. Strasno bi mi pistala jajca bez toga."

"Ne znam to. Ipak ti zapali."

On usitni ocima.

"Zapalicu ja, Vrapce, posle. Kad budem gotov s tobom. I sad da ti nesto kazem: mislio sam da cemo se sresti, ali ti si me ipak iznenadio. Jos niko, Vrapce, Apasu nije pretio. Ni neko bolji od tebe. Jos si ti sitan za mene. Zaboravio si da sam ti ja prvu ribu namestio; zaboravio si da sam te ja i ucio kako se marise. Sad mi te je vec pun sevac. Sad te necu pustiti olako."

Nasmejem se.

"Nisam, Apasu, ni dosao da bi me pustio. Ja tebe necu pustiti. Zapali ti duvan kad ti kazem, bojim se, bice ti poslednji."

"Vrapce", kaze on, i vidim da se nervira, "stvarno mi te je pun sevac. Niko meni tako dosad nije pretio."

"Boli me, Apasu", odgovorim, "kita za to. Niko ti tako nije pretio, jer niko nije ni mogao. I nikome nisi kucu zacrnio. Kao meni. Zapali ti duvan kad ti ja kazem, dok jos imas vremena. Necu te dugo cekati."

On se pesnicom udari po butini.

"Tako me je i tvoja sestra nervirala!"

I - sto ti je prokleti covek. Vec dve godine znao sam to. I da mi Majmun nije priznao, znao bih! Samo je on to mogao da bude! A, evo, sada, kad mi sam rece, kad to cuh iz

njegovih usta, meni prosto mozak otkaza, kao da me neko maljem udari u slepoočnicu. Pa ipak je, znaci, bilo! Ipak je moguće!

Jedva nekako uspem da se malo oslobodim.

"Sigurno se", najzad progovorim, "zato i ubila, od jada sto te nervirala."

Besan, on me gotovo i ne primećuje. - Da me je tada udario, bio bih njegov; s tolikim zlom se ne mozes tuci.

"Ona je", kaze moj Apas, "bila budala, zato se i ubila! Da je nisam probusio ja, ucinio bi to neko drugi? Vrlo vazno! Bolje ja nego neka budala."

"Ona, izgleda, nije tako mislila."

"Zato je tako i prosla! Ona je, Vrapce, reci cu ti, bila zgodna cura, nema sta. Ali zar ih je malo takvih? Riba - riba. Pa, mozda bih je ja i pustio. Ali ona - samo sto mi oci ne iskopa! Posle sam gotovo u gacama otisao kuci: svega me je iscepala. E pa, cekaj, nanu ti upisanu, nisi ti jaca od Apasa. Iz inata je nisam pustio! Tri sata me je mucila, ali je nisam pustio."

Meni pred ocima titra nesto crno.

"U redu je, Stole. A sad mi jos samo kazi sta je to trebalo da ucini da bi je pustio. Kad bi je, Stole, pustio?"

On se od toga prosto zbuni. Prosto se nekako izbeci na mene.

To potraja trenutak, pa se zasmija.

"Pa, pustio bih je", veli kikocuci se, "kad bih je probusio!" Bio je to beskrajno smesan vic. "Nisam je valjda od Bozidarca vukao da bih je pustio!"

Pocutah pokusavajući da se sredim. Razmisljao sam o tome sta jos da mu kazem. Ali, vredi li to? Negde daleko opet zacuh zabe.

"Pa, Stole, sad vise nista ne treba da mi kazes. Sad tri glave da imas, sve tri bih ti otkinuo. Vise nemas vremena za pusenje."

On se nakezi.

"Mislis? E, to, Vrapce, nimalo nije lepo od tebe. Tuberani umiru u leto, kad cvetaju tikve. Sad nije leto, Vrapce."

"Ponekad se, Apasu, desi da i tikve zakasne. Tvoje su, ocigledno, zakasnile."

"U redu, Vrapce. Pa onda, vadi sta imas. Sta imas? Pucu? Utoku?"

"Nista ja od toga nemam. Ne zasluzujes ti da neko zbog tebe robija. A i tebi ne preporucujem da nesto vadis. Svakakvim djavolima sam se u poslednje vreme naucio."

On steze pesnicu. Pocuta malo.

"Ni ja nista nemam, Vrapce. Steta! Steta sto sam bio toliko glup! Steta sto te vec nisam ocekivao. Mislio sam da te necu videti bar jos nekoliko meseci. A toliko bi mi bilo sasvim dovoljno."

"Nije, Apasu, bas nikakva steta."

"I mislis - nemam nikakvu sansu?"

"Bas nikakvu."

"Pazi, Vrapce, da se nisi prevario."

I odmah me udari.

20.

I nadao sam se, i nisam se nadao. Malo me ipak iznenadi.

Zamuti mi se pred ocima, umalo sto ne padoh.

Odkocih unazad, odvratim levim, pa desnim direktom, i oba puta promasih, ali on se povuce, a meni poce da se bistri.

"Pa, Vrapce", smeje se moj prijatelj Apas, "nisi bas tako tvrd kao sto mislis."

Cuteci, polako podjoh.

Sevnuse pesnice obojici oko glave, obojica dobismo po dva-tri komada. Odmakoh se korak, pa pocucnuh i kljucnuh ga levom u pleksus, a desnom u bradu. On mi opet uzvрати; jos jedanput me dobro uzdrma. Ja - opet korak nazad, opet cucanj, i, sad levom, opet ga pogodih najpre u pleksus, a zatim pod bradu, ali tako da ga, samo malo, pipnuh i u grkljan. Moj prijatelj Stole odmah kasljucnu.

Pobeze od mene korak-dva i zastade. Zacudi se, pobele.

"Stole", kazem, "ni ti nisi tako tvrd kao sto si nekad bio."

On stoji, ovolikih, osvetljenih ociju. Preplasen. Grudi mu, cujem, pomalo siste.

"Ah, kurvo!" kaze. "To znas!"

Sad mu je spas bio jos jedino u tome da me brzo, sto pre obori.

Poleteo je jedanput - i ja sam mu se izvukao. Poleteo je drugi put - ja sam mu se opet izmigoljio. Vec malo zaduvan, poleteo je i treci put. Izvukoh mu se opet i tada - duf! - iz sve snage ga pogodim u grudi.

On zastade kao da ga neko podupre motkom za ves, izduzi se u visinu i zakaslja. Unutra kao da mu nesto prepuce. Saze glavu kao da nesto u sebi osluskuje, a lice mu u onom mraku nabreknu. Zatim pred sebe pljunu u prasinu nesto crno. Brzo cucnu zatim na zemlju i masi se maramice. Obrisa usta.

"Zar opet?" tiho kaze gledajuci u maramicu.

Onda kao nehotice krete nekud pored mene. U bolnicu valjda.

Stanem pred njega.

"Stole, jos nismo gotovi."

I sad pamtim njegove oci tog trenutka.

Cutke se vrati korak-dva unazad. Zatim rukavom obrisa usta, pa se spremi da me doceka. Opet polako podjem.

Nacinim fintu, pa ga levom dvaput, jednim za drugim, potkacim u glavu. Nista strasno; ali on mi se refleksno otvori i ja opet - duf! - jos jace nego malocas, u prsa.

On se povede unazad, i ostade na nogama. Ali tada iz njega provali.

Jeste li kad videli kako umiru tuberani?

Kao da mu je nesto zastalo u grlu, Stole se najpre dugo i ostro zakaslja. Vec mi se ucini da ce od toga poceti da povraca, toliko ga je napinjalo, kad odjednom bljunu iz njega u sirokom, crnom, cinilo mi se, penusavom, kapljicastom mlazu nalik na levak. Prskalo mu je valjda i noge. Udisao je kratko, kao da stuca, hripajuci, gotovo urlicuci, bececi oci kao govece. A iznutra bi ga vec opet teralo.

U kratkim pauzama, izmenjenim, tihim glasom Stole psuje udarajuci se pesnicom sa zacrnjenom maramicom u njoj po butini:

"Ah, majku ti usranu! Ah, mamicu ti gladnu, sto i nju nisam dohvatio!" Posle nekog vremena kao da ga malo popusti. Malo se smiri.

Sagnute glave kao da ga boli gusa, lica koje mu se u mraku beli kao u glupog avgusta, odozdo me gleda.

"Sad bi", kaze, "mogao da me pustis." A glas mu krotak kao u devojke. "Jos mi imamo vremena ovo da resimo."

Mrdnem glavom.

"Kad to, Apasu? Misliš li da sam dolazio da bih te pustio? Jesi li ti moju Dusicu pustio? I njoj nije bilo zgodno vreme."

On cutke još jedanput, polako, pažljivo obrisa usta, pa gurnu maramicu u džep.

Još jedanput podem k njemu.

Uletim mu pravo među pesnice. Više ne mareći za to što me po licu prosto kida, u toj pravoj klanici od valjda pola minuta u kojoj od pesnica ništa nisam ni video, dok kasalj već opet počeo da mu nadolazi, ja ga pogodih i levom i desnom još nekoliko puta, kao da hoću da mu izvadim srce.

On najzad pade. I onde, okrenuvši se na lakat, tim visokim kasljem koji ponekad izgleda kao da cepas hartiju, od koga bi se i zdrav čovek razboleo, probijajući mi usi, počeo da toči iz sebe.

Ja stojim malo dalje. I čekam.

Naokolo već polako postaje svežije. Mrak i tisina. Nigde nikoga i nigde na svetu ništa drugo osim tog kaslja koji mi probija usi.

Između dva napona, on se najzad osvrte.

"Čekas, naniću ti geliptersku?"

"Čekam", kažem.

"Dobro", kaže. "Da ne čekas mnogo."

I nekako ustade.

I dalje kasljajući, i izbacujući one crne vodoskoke pred sebe, steže sake u pesnice i posrćući krete prema meni.

Odmakoh se malo.

On podje za mnom. Nanisani i zamahnu: ja se izmakoh. On promasi i pade licem prema zemlji, kao da zabode usta u prasinu.

Tu ga spopade još jace. Napinjući se, klecao je na kolenima i, sa glavom u prasini, uvijao se kao macka kojoj se u grlu zaglavila kost. Guseći se, činilo mi se, grizao je zemlju.

Opet dugo čekah.

On najzad podize glavu. Lice mu je bilo izmazano nečim crnim, čiju sam pravu boju danju poznao, i siljato i bledo kao u mrtvaca.

"Još čekas? Pa, završio si posao."

Bi mi ga gotovo zao.

"Nije do ovoga", rekoš, "moralo da dodje."

On se opet zakaslja. Saceka da ga to prodje, pa se nasmeja crnim ustima.

"Misliš? A meni, vidis, nije zao. Da mogu, opet bih isto učinio. Sad pogotovu."

"Onda je sve u redu", kažem. "Ja idem."

I podjem.

Tada on viknu za mnom:

"Čekaj! Čekaj još malo!"

Zastadoh.

Njega opet spopade, dugo, tako da mi se učini da će se sada zaista zagusiti. Ipak, negde na vrhuncu, hraknuvši, opet iskaslja. Zatim se nekako uspravi na kolena i još jednom začuh njegov tihi, isprekidani, mrtvački glas:

"Boga mu", iznenada reče sasvim prijateljski, "vide li ti nekad te jebene tikvine cvetove?"

Malo se začudih.

"Ne znam", rekoš. "Ne sećam se."

On se osmehnu.

Ja jesam. Bilo ih je onde, iza sumice. U onim kukuruzima."

Bi mi neprijatno. Sta ce mu to?

"Sad idem", rekoh.

Njega uto vec opet steze. Zakasljavajuci se i urlicuci, uvijajuci se ka zemlji, on odozdo zaklima glavom.

"Idi."

Pogledah ga jos jedanput i podjoh ka varosi. On ostade na putu urlicuci iscepanom utrobom i ogledajuci se za mnom belim, iskolacenim ocima.

Kad se malo odmakoh, odnekud iz siblja, kao da se istrze iz necije ruke, odjednom izlete neka ptica. Zaleprsa u mraku krilima i leteci nisko kao avion, prporeci, polete putem ispred mene kao da mi pokazuje pravac. Zatim iznenada svrati u stranu i odjedanput potonu u mrak kao da se utopi.

21.

Dva dana posle toga Stoleta u Beogradu sahranise.

Ja sedim u kuci i ne izlazim. Muvam se unutra kao bolestan. Ne znam u stvari dobro ni sta sam radio: nije mi se islo u preduzece, nije mi se izlazilo na ulicu, jos manje mi se islo u klub, nije mi se cak ni kod kuce sedelo. Prosto, kazem, muvam se levo-desno: iz kreveta u sobu, iz sobe u kuhinju, iz kuhinje u dvoriste iza kuce, iz dvorista u krevet.

Polezim malo - pa opet isto. Ne znam sta sam tih dana i jeo.

Valjda se cak ni plasio nisam. Na to nekako nisam ni mislio, kao da se sve ono sa Stoletom nije meni dogodilo. I o njegovoj sahrani saznadoh u stvari tek sutradan, kad sam isao u vojni odsek da se prijavim.

Odjednom, petog valjda dana posto sam dosao, nekako oko podne - a dan prijatan, topao: ja cucim na pragu kao ono nekad moj otac - kad, evo, idu neka dva tipa iz policije.

Poznajem ih obojicu, iz kluba.

Mene nesto kao da strecnu. Ali, mislim se: sta je - tu je, boli me sevac.

Oni se, otud, slatko smeskaju.

Jedan od njih, neki Rakic - malo vec stariji, dosta pristojan covek - veli:

"Zdravo, Sampione. Kad si stigao?"

"Zdravo", velim. "Kojim dobrom?" Ne odgovaram kad sam dosao. Ti to, mislim se, vec sigurno znas.

"Stari Perisic te pozdravlja. Poziva te da se vratis u klub."

Vec zinem da odgovorim kad primetim da je onaj drugi prosao pored mene i nesto se muva oko kuce. Posle onolikog cutanja, u meni nesto prosto zalaja.

"A sta ti tu njusis kao pas? Jesam li te pozvao unutra?"

Dasa se, kao, uvredi, odmah hoce da se bije. Ovako rukom na mene.

Velim:

"Nemoj salom da se salis da me slucajno dotaknes. Otkinucu ti glavu dok trepnes! Stani onde, kod kapije!"

Ne bi on tako lako popustio, svasta bi tu bilo; ali i Rakic viknu:

"Ostavi to! I stvarno, sto se muvas? Stani ovde."

Podvi dasa rep. Ode kod kapije.

"I, Sampione", kaze mi Rakic, "sta velis?"

"Kazem", odgovaram mu ja, "mnogo tezak taj pozdrav kad ste vas dvojica morala da mi ga donesete."

On se nasmeja.

"Ma'ni to. Ti znas, tebe Stari voli. Hoce da opet budeš kod nas."

Ja kazem:

"Dobro."

On me pogleda.

"Znaci, dolazis?"

"Kazem dobro", odgovorim, "zato sto sam cuo sta si mi rekao. A to ne znaci da dolazim."

"Dobro", kaze sad on. "I sta da prenesem Starome?"

Najzad i na mene dodje red da se nasmejem.

"Prenesi mu", velim, "otkucaj i kazi da se ja u Radnicki necu vratiti cak i ako budem nastavio da boksujem. A mislim da necu ni to."

"Tako?" veli.

"Tako."

"Dobro", kaze. "Reci cu mu. Pa, zdravo."

"Zdravo", velim.

On podje napolje, pa se u kapiji zaustavi; fol nesto se setio.

"A je li, boga ti, cu li ti da nam je neko naseg prijatelja Stoleta Apasa ubio?"

E, evo ti ga, mislim se, sto ces da me uhvatis. Znam za jadac. I - bas da ne robijam za Apasa.

"Ja nisam cuo", kazem, "da ga je neko ubio. Cuo sam da je umro. U sanatorijumu."

A on, jadnik, naivan, pa se zbuni:

"Zar sam tako rekao - ubio? Nisam primetio. Umro, znaci?"

"Umro, kako sam cuo. Od tuberkuloze. Mozda za to treba Sulji da zahvali."

"Kome Sulji? Onom milicioneru? A sto njemu?"

"Mnogo si", kazem, "naivan. Prosto mi te je zao. Siguran sam da ne znas da ga je on probusio."

"A, jes", kaze, "zaboravio sam. A ti, Sampione, gde ti u to vreme bese?"

"Kad?" velim.

"Pa sad", kaze, "kad ovo umre Apas. Jedanaestog septembra."

"U armiji. Vojna posta petnaest trideset devet, Nis."

"U armiji. A taj Nis - to nije daleko od Surdulice?"

"Nije", velim. "Pogotovu kad se leti avionom."

"A kad si se, kazes, svukao?"

"Dvanaestog. Dvanaestog septembra."

"Dvanaestog. Znaci, zakasnio si svega za jedan dan?"

"Sumnjam", velim, "da sam ikud zakasnio. Izasao sam tacno na vreme. Ni dan ranije ni dan kasnije."

"Ja", kaze. "Sigurno imas i neku cagu o tome?"

"Imam", kazem. Udjem u kucu, pa izvadim iz dzepa. "Evo bukvice, evo objave."

On uze. Poce da ih okrece, prelistava, i nesto pri tom mumla. Zatim mi ih vrati.

"Kao vrata", kaze.

Ja drzim ono u ruci.

"Kazi mi, Rakicu", velim, "je li to neka istraga? Imate li vi nesto konkretno ili samo, ovako, tabanate na prazno i cekate da se ulovi neki som bilo koji?"

On ovako rukom.

"Ma, jok, kakva istraga! Nema veze. Nema veze s tim. Jos se za to nismo odlucili. A ionako: mozda nam je neko u stvari ucinio uslugu. Mozda je necemo ni otvarati. A ja te pitam zato sto mislim da si i ti mozda zainteresovan. I tebe je on, mislim, dosta zaduzio."

"Mene je on", kazem, i vodim racuna o svakoj reci, "stvarno dosta zaduzio, ali za to da li cete vi otvarati istragu ja se ne brinem. Sto bih se ja za to interesovao? Sulja je, mozda, takodje bio jako zainteresovan za njega. Pitajte Sulju. Umesto da ispitujes mene."

"Ih, ispitujem! Samo onako, prijateljski razgovaramo. A interesantno je tu - znas sta? To sto je Apas bio izubijan. Bio ga neko to vece, izgleda. I, zamisli, s njim je to vece bila jedna devojka, bolesnica, neka... Zorica... Zorica" - pa izvadi ceduljicu iz malog dzepa - "Zorica Alcin. Ona je sutradan dala izjavu nasim terencima u Surdulici da su se njih dvoje rastali to vece na putu, i to zato sto ih je presreo neki mladac - tako, lepuskast, ovisok, s kratkom kosom - mozda takvom kao da je tek izisao iz armije - koga je Apas nazvao nekim nadimkom, nesto kao: Majstore ili slicno. Mozda Sampione?..."

Ne bese mi bas prijatno, ali slegnem ramenima:

"Apas je svakome davao neki nadimak. On je poznavao mnogo majstora, velemajstora i sampiona."

"Ja", kaze Rakic, "sigurno je tako. A on sam, zamisli, nista nije hteo da kaze."

"Ko sam?" upitah. A kosa kao da mi se malo uspravi na glavi.

"Pa, Apas. Naisao neki seljak iz okoline s kolima i nasao ga. Ja ga, veli, pitam 'Sta si to radio, crni nesretnice? Je l' te to neki bio?' A on kaze 'Ma, jok, pao sam sa drveta.' 'Pa sta si tamo trazio?' 'Zezao sam se', veli. I uzeo ga covjek na kola, ali on mu tu, u kolima, i umro, bas pred samom bolnicom. Zagusio se."

Kazem Rakicu:

"Pa, mozda Apas nije nista rekao zato sto nista nije ni imao da kaze."

On veli:

"Mozda, mozda, nista ne tvrdim. Sve bi to tek trebalo ispitati. Ali nesto se mislim: onaj visok momak s kratkom kosom - kao da je tek izisao iz vojske - da nisi mozda to bio ti? A osim toga, jedan je Sampion na Dusanovcu."

"Pre svega, Rakicu", odgovoram, "to, koliko cujem, nije bilo na Dusanovcu nego u Surdulici; i nije bio u pitanju nikakav sampion nego majstor. A drugo, je li taj momak s kratkom kosom, kao da je tek izisao iz vojske, mozda bio u uniformi, kao da jos nije izisao iz vojske, ili u civilnom odelu?"

"Ne", kaze. "Bio je u civilnom odelu."

"E", velim, "ja u to vreme nisam bio u civilnom odelu nego u uniformi Es-Em-Be, kad vec toliko razmisljas o meni. A ako bas mislis da je bio neko iz vojske, onda ce to verovatno biti neki general. Oni, cujem, svukud mogu i u civilnom odelu i u uniformi, kako im je volja."

"Ja", kaze Rakic, "sigurno je bio general. Sem, naravno, ako mozda nisi dobio neko - odsustvo."

"O, sigurno!" kazem. "Budi siguran u to. Prica se o tome. U vojsci su veliki kavaljeri, pa kad im kazes: 'Molim vas, pustite me na odsustvo, imam jednog prijatelja koga bih hteo malo da ubijem', oni te odmah puste."

"Takva ti je vojska", veli on. "A mi, u svakom slucaju, mozemo i da proverimo da li si dvanaestog jos bio tamo."

"Sigurno da mozete."

"Dobro", kaze on. "Ne ljuti se ti na mene. Ja sam uvek bio tvoj navijac. I opet bih hteo da budem."

"Ne ljutim se", kazem. "Ti samo moras da radis svoj posao."

"Jeste", kaze. "I dosao sam stvarno radi onoga. Vрати se, bre! A istragu, ne znam, mozda zaista necemo da pokrecemo."

"Nema to, Rakicu, opet ti kazem, nikakve veze sa mnom. A u Radnicki se verovatno ipak necu vratiti."

"Ipak", kaze on, "razmisli. Zdravo."

I odose.

22.

Posle podne ja opet sedim na onom pragu.

Nekako se i nisam mnogo uplasio. Mislim se: onaj seronja Stanic, ako ga budu pritisli, sigurno ce priznati; medjutim, bar u prvo vreme, branice me i nogama i rukama; zbog toga sto bi i sam zaglavio vojni sud; sem, ako me nisu ukebali odmah. Ali to ipak nisu; da jesu, dosad bi stigla poternica, a i u vojnom odseku bi vec sigurno znali. Ona cura iz Surdulice, iako je bio mrak i videli smo se na brzinu, takodje bi mozda mogla da me prepozna. Pa, nekako me, kazem, i nije strah. U najgorem slucaju, mogao bih da kazem da smo se pobili: osudili bi me za ubistvo iz nehata; i nesto bih dobio za bekstvo iz vojske. Ali, zar zbog Apasa da idem na robiju? Malo li je sto mi je kucu ionako zacrnio? I tako, premecem ja to po glavi, kad, odjednom, kapija: kvrc!

Pogledam. Udje neka zena - mala, stara, u crnini. Stoletova majka!

"Dobar dan, Ljubo, sine", kaze.

Ustanem s onog praga.

"Dobar dan, tetka-Ruzo."

Ona zastade preda mnom. Drzi se, ovako, za laktove kao da joj je zima.

"Pa, Ljubo, sine, jesi cuo, ja sa'ranih moga Stoleta." I gleda me pravo u oci. "Sad, eto, bas nikog vise nemam."

Zaklimah glavom.

"Cuo sam, tetka-Ruzo."

Ona mrdnu ramenom.

"Pa sam dosla da te vidim. Vi ste bili drugovi."

I opet me sitnim, vlaznim ocima gleda ravno u lice.

Kazem:

"Mi, tetka-Ruzo, bas i nismo mnogo drugovali; on je bio dosta stariji. Ali, ako si dosla. Cekaj da ti iznesem stolicu."

Utrcim unutra i stavim joj da sedne ispred vrata. Medjutim, ona ostade stojeci.

"Necu", veli, "da sedim. Samo sam dosla da te vidim. Nesto se, Ljubo, sine, prica po Dusanovcu."

"Sta se prica, tetka-Ruzo?"

"Prica se, Ljubo", kaze ona, "da si to ti ucinio."

Poda mnom kao da se otvori neka rupa.

"A ko to prica, tetka-Ruzo?"

"Eh, ko prica? Ljudi pricaju."

Ja rekoh, kao ono jutros policajcima:

"Ja sam u to vreme, tetka-Ruzo, bio u vojsci. I da sam hteo, kako bih?"

"Ne znam", veli ona, "kako bi. Ti to bolje znas. Ja samo kazem sta ljudi pricaju. I dosla sam da te pitam: jesi li mi ti to, Ljubo, ucinio?"

"Tetka-Ruzo", kazem, "ljudi svasta pricaju."

"Ljudi, Ljubo", kaze ona, "pricaju da si to ucinio zbog tvoje sestre Dusice. Kazu, moj Stole je ono sa Dusicom napravio, pa si mu se ti osvetio. Dusu si ogresio, Ljubo, sine, ako si to ucinio. Ne bi moj Stole to mogao."

Ja ocutah.

"On je bio dobro dete. On je meni, svaki put, sve dok se ne razbole, kotaricu na Zadusnice na groblje nosio. A u skolu dok je isao, takav je rukopis imao da mu se i ucitelj cudio. Posle, uhvati ga lose drustvo, ostavi skolu..."

"Ne znam sta, tetka-Ruzo, da ti kazem. Mozda je on stvarno prema tebi bio dobar. Ali ono s mojom Dusicom - on je napravio."

"Gresis dusu, Ljubo. Ne bi on to mogao. Ne veruj u to. Ja sam ga od litre mesa podigla i znam sve sta je on mogao a sta nije."

Postade mi prosto neizdrzljivo.

"Ne znam, tetka-Ruzo. Mozda i nije. Ne znam vise sta znam a sta ne znam."

Ona ne skida oci s mene.

"Pa, Ljubo, sine, tako, samo sam dosla da te vidim. Ti vise gotovo nikog nemas, samo jos Vladu, ne znas ni da li je uopste ziv; ja sad vise ama bas nikog nemam. Ako si mi ti to, Ljubo, ucinio, dobro si znao sta cinis."

Opet ocutah. Nemam sta ni da kazem.

"I jos da ti kazem: ako si mi ti to ucinio, neka ti je bogom prosto. I zelim ti, Ljubo, da se lepo ozenis, da imas samo jedno dete, kao ja, da ga podignes - i da ne dozivis ovo sto sam ja dozivela."

I okrete se ka kapiji.

"Zbogom, sine."

"Zbogom, tetka-Ruzo."

23.

To me prosto sahrani. Ta zena mi prosto glavu otkide.

Udjem u kucu, pa zatvorim vrata za sobom da me niko ne gleda. Sednem.

I tako sedim, sedim, pa onda ne mogu ni to. Ne mogu vise tu da ostanem.

Ustanem, pogledam se u ogledalo: tih dana se nisam ni brijao, zarastao sam kao majmun; izgledam kao ludak. Treba da se obrijem, a toliko sam bezvoljan i lenj da ni ruku ne mogu da podignem.

Ipak se nekako i obrijem i umijem, obucem. Da mi je da odem nekome s kim bih mogao da popricam. Ili, jos bolje, gde bih samo mogao da sednem i da cutim.

Setim se tetka-Lenke, Dragancetove majke; s njom sam se ja uvek salio, ona me je volela.

Sednem na trolejbus, odem do njihove kuce. Nje tamo, medjutim, nema. Kao da je neko namerno udesio. Povrtim se levo-desno, pa - sta cu? - podjem.

Izadjem u varos.

Da mi je sad bar neku curu da sretnem. Nekad se toliko njih vrtelo oko mene. Gde su sada? Gde ces uvece da ih nadjes?

Setim se jedne. - DJavo bi ga znao zasto sam se bas nje setio; bolje da nisam. To je stvarno bila jedna fina, pametna cura, iako ni izbliza nije bila neka lepotica; verovatno najbolja cura s kojom sam isao. Razume se, ja sam se vec bio postarao da se ponesem prema njoj najgore sto se moglo.

Setim se da je nekad imala telefon kod kuce. Potrazim u imeniku. Okrenem broj. Javi se neki stariji zenski glas. "Molim vas, je li tu Smiljka? Pozovite je ako je kod kuce." "Odmah", kaze zena. "Sad cu je pozvati."

Malo zatim, evo nje. "Alo, Smiljka", velim. "Zdravo, ovde Ljuba." Dasa misli - samo treba da kaze Ljuba i svi ce od sreće odmah da ispopadaju u nesvest. "Koji Ljuba?" veli ona. "Pa, Ljuba", kazem. "Sretenovic. Onaj bokser." "A, ti si?" kaze. "Sto li si se ti mene u ovo nevrete setio?" "Zar je nevrete?" pitam. "Jedva je sest." Ona kaze: "Nema ni sest godina, mislis? Koliko ima otkako se nisi javio?" "Ne znam", kazem, "koliko bas ima. Sigurno dosta. Tri godine sam bio u vojsci. Sad sam dosao." "Cetiri pune godine, moj Ljubo" veli ona. "I nigde te za to vreme nije bilo." "Znam", kazem, "ali objasnicu ti. Vojska je to, nisam mogao da se javljam. A osim toga, svasta mi se za to vreme ispodesavalo. Svi mi po kuci pomrli. Umrli mi sveca, umrli mi keva i cale: burazer mi u corci. 'Ajde, ako mozes, izadji da se vidimo, pa cu ti sve objasniti.'" "Ljubo", veli ona, "stvarno mi je zao sto ti se sve to desilo, ali ti nisi obavesten: ja sam se pre dve i po godine udala i vec imam cercicu od osamnaest meseci. Sad se bas spremam da joj dam da jede." "O, izvini", kazem, "to stvarno nisam znao. Izvini ako sam te uznemirio." "Nista", kaze ona, "nema veze."

Vidim da sam se ugruvao.

"Pa, Smiljka", kazem tek da nesto kazem, "nema veze sto si se udala. Ako si raspolozena, 'ajde ipak neki put da se vidimo. Da malo prozvalavimo.'" Ona kaze: "Hvala ti, Ljubo, sto si me se setio. Ali stvarno nema smisla da se o tome unapred dogovaramo. Srescemo se mi nekad i bez dogovaranja." "Dobro", velim. "Sigurno cemo se sresti. Zdravo, Smiljka." Izadjem iz govornice - i nista. Malo me je zeznula: pa sta? Podjem malo i odjednom mi sve postade nepodnosljivo. Ne mogu vise ovde da izdrzim. Sta cu ja jos ovde?

Pipnem se po dzepu. Tu mi je stedna knjizica. Svratim u postu, podignem sve sto sam na njoj imao.

Najpre sam mislio samo malo da se nekud maknem, na nekoliko dana; da odem, recimo, do Zagreba ili do Splita. Tek posle, kod kuce, drukcije sam odlucio.

Obucem se kao da idem na neki mec: dzemper, trenerka. Nesto sitnica i par vesa strpam u neku torbicu...

Sutradan nu noc neki cilager Slovenac iz nekog sela iznad Maribora za deset somova me je preveo preko granice. Tada se na granicu strogo pazilo, a ja sam bio suvise utucen da bih se dovoljno krio: uopste mi nije jasno kako me nisu uhvatili.

Da bar jesu...

24.

Eto, tako vam je to bilo. To vam je gotovo sve.

Secam se kako je to prvih dana izgledalo; secam se kako je izgledao sam taj moj prelazak.

Taj cica Slovenac, kome ja svakako nisam bio prva musterija, bio je uzasno uplasen;

svaki cas me opominje da ne pravim buku. A meni to gotovo smesno. cega se, matori, mislim se, plasis? Ne bezis ti preko granice nego ja.

Nekako, nije mi se cinilo da radim nesto sto ce udluciti o citavom mom zivotu. Bezim preko granice: pa sta? Ako je ovako mogu preci s ove strane, isto je tako mogu pregaziti i s one. Nisam razmisljao o tome da li cu se vratiti - bio sam isuvise ocajan da bih u tom trenutku za to mogao da budem sposoban - ali negde u meni je cucala nada u takvu mogucnost; nisam razmisljao, ali negde u meni je postojala vera u to da jedan takav cin kao sto je ovaj odlazak mora da ima i svoj drugi, zavrzni deo, a on, naravno, moze da bude samo povratak. Imao sam utisak da svi ljudi na svetu moraju to da razumeju. Ljudi, ja sam ocajan! Ja sam zbog nekih stvari kriv, to je sigurno, i hocu i da platim za to. Ali ja vama ne mogu da kazem da se kajem sto sam ubio Apasa. Nije on vredan icijeg kajanja. Ne mogu ja to, ne trazite to od mene! Ja bezim zato sto ne znam sta bih ucinio pametnije. To, sigurno, i nije pametno. Ali, ne trazite vi od mene da sada budem pametan! Nisam sposoban za to. Uхватite me, zadržite me, i ja cu vam biti zahvalan. Ali ne ocekujte da cu vam sam doci i da cu jos reci da se kajem...

Razume se, prva stvar koju su od mene u Austriji trazili bilo je da izjavim da sam pobegao zbog politike. - Ja - zbog politike! "Moze li to, ljudi", kazem im, "da prodje nekako bez politike? Ja nemam veze s tim." Ali gde su to dosad policajci bili ljudi? "Moze", kazu oni meni, "ako hoces da te vratimo." - Dam im izjavu.

Naguraju me u logor. Tamo oko mene odmah pocnu da se smucaju neki ljudi od kojih je i bog digao ruke. Dodje cak i neki novinar iz nekih novina; krila da imas, ne mozes da im pobegnes. A oni vec nekako saznali i to da sam bokser. Objave mi, tamo, i sliku, i svasta natrtljaju. "Pobegao cuveni jugoslovenski bokserski sampion", kazu: a kad sam ja to bio bas toliko cuven? On me pita: "Kako se zivi u Jugoslaviji?" A ja sam, kazem, sav bio gorak, i tako mu i odgovaram. Ali ja mu kazem: "Zivi se dosta tesko", a on, hvala bogu, napisao: "U Jugoslaviji je teror, uopste se ne moze ziveti." Kako ces to posle da ispravis? Sta jedan emigrant, u tudjoj zemlji, uopste moze da ispravi? Ja, uostalom, ni jezik nisam znao.

Cetiri-pet godina valjda nisam mogao da se pomirim s tim da sam emigrant i da je ta stvar definitivno svrsena. Neprestano mi se cinilo da ce se jednog dana, mozda vec, evo, izjutra, pojaviti neko ko ce me uhvatiti za misku, opaliti mi sljagu i reci: "Mali, dosta si se zezao, 'ajde sad kuci." I ja cu mirno poci. - Niko se, naravno, nije pojavio. A ja sam zbog toga cak nekako bio i pomalo uvredjen.

Umesto toga, stalno se oko tebe movaju neki mracni tipovi, koji te tapsu po ramenu - zbog cega me vi to, ljudi, hvalite? - i koji te za nesto neprestano zapitkuju. Ja sam za taj jadac ubrzo saznao, i bezao sam i branio se, ali kad kola ovako krenu nizbrdo, tesko ih vise mozes zadržati; gotovo se nikako ni ne mozes odbraniti.

Branio sam se, kazem, i iz Austrije sam samo zbog toga pobegao u Francusku, i u Francuskoj sam cak jednog tipa zbog toga isprebijao, pa sam onda morao da odem jos dalje - ovamo, u Svedsku - ali kad sve to prodje, covek vise nikako ne moze da bude siguran da zna sta je stvarno radio. I sto je vreme vise odmicalo, sve vise mi se cinilo da sam ja tim ljudima tamo, i hotimice i nehotice, svasta trtljao, da mi je sve to negde zapisano, i zbog toga sam se osecao sve gadnije i gadnije. Moja je to, bre, zemlja, kakva god da je! I ako ona u necemu ne valja, ti ljudi odavde sigurno je nece popraviti. - Tek poslednjih godina, ovde, malo sam se iz tih govana izvukao. Moja Inge mi je u tome mnogo pomogla.

I tako, sve to zajedno, u coveku i oстане. Natalozi se kao neko trulo, mrtvo djubre: neka se u tebi bilo sta pokrene, pokrenuce se i ono. I, vremenom, to sto si otisao prestane da te boli onako jako kao u pocetku, ali da te tisti - ne prestaje. Lezes uvece s tim u krevet, budis se izjutra s tim. Ja sam bio bokser, a celog veka sam masinbravar, zanatlija; ruke su mi sve sto imam. To ti je otprilike kao da sam izgubio ruku. Tako te i boli, kao kad je nemas i mada je nemas. Poslednje sto vidis lezuci u krevet, to je taj prazni rukav, prvo sto vidis budeci se izjutra, opet je isti taj prazni rukav. I tako ce ostati dok si ziv. Navikavaj se ako ipak hoces da ostanes ziv, makar koliko ti srce pri tom pucalo...

A rukavice vise nisam navukao. Kad si bez ruke, to vise ni ne mozes.

Pre cetiri godine, ovde, u meni se opet bese probudila nada...

Kad sam se ozenio, postao sam svedski drzavljanin. A onda sam saznao za mogucnost da i za sebe i za zenu i dete dobijem jos i jugoslovensko, takozvano dvojno drzavljanstvo. Svasta mi tada dodje u glavu, opece me ta nada. Podnesoh molbu, dokumenta. A procedura je takva: to se posalje u zemlju, pa ako tamo ne pronadju nikakvu smetnju - recimo, nekakvu istragu - upisuju te kao dvojnog drzavljanina.

Dva meseca je trajalo cekanje. A onda me pozvase u Stokholm: dadose mi dokumenta, cestitase. Prihvaceno! I behu ljubazni ti ljudi, ne mogu da kazem. Ali niko mi tada ne rece: "Ti si nama potreban, vrati se u zemlju." Razume se, bilo je smesno to i ocekivatl, i mozda ja cak to i nisam ocekivao, ali kuci se odatle vratih prazan.

A onda, bas te godine, nadjoh se, valjda vec drugi put, sa burazerom Vladom u Milanu. Sedimo pred nekim bistroom i zvalavimo. Kad, odjedanput, on mi kaze: "A tvoj prijatelj Stari Perisic ti je tu, u Rimu." Iznenadnih se. "Kako u Rimu?" velim. "Nije mogucno!" "Mogucno je", veli burazer. "Odavno je presao u diplomatiju. Vec je valjda godinu-dve tu ambasador."

Posedimo jos malo - vec smo se ionako rastajali - pa natovarim zenu i dete u kola.

Pojurim.

Sutradan pre podne potrazim ambasadu.

Obratim se nekom coveku tamo.

"Druze", kazem, "ja zivim u Svedskoj i ovde sam na proputovanju, a stari sam prijatelj sa drugom ambasadorom Perisicem. Molim vas, hteo bih k njemu."

Tip me gleda.

"Vrlo bih vas rado", veli, "prijavio, ali drug ambasador je bas juce otputovao u Jugoslaviju."

"U Jugoslaviju! A kad se vraca?"

"Pa", veli, "nece skoro. I on ima odmor."

Ih, majku mu!

Nista, sta cu? Podjem. Tip me pita:

"Sto mi bar ne ostavite ime? Da prenesemo drugu ambasadoru ko ga je trazio."

"Neka", kazem, "doci cu ja drugi put. A mozda cu se javiti i pismom."

Vratim se u Svedsku - i stalno se mislim kako da se nadjem s tim covekom. Nekako mi je drag. On mi je naneo mozda isto toliko zla koliko i Stole, ali - opet - i nije! Sve sam u stvari zaboravio. Ne znam, zapravo, ni sta bih razgovarao s njim.

I tako, kolebam se - da li da mu pisem: hoce li da me se seti? Ili ce mozda ipak biti bolje da odem? Nekako nisam mogao da odmah posle odmora trazim novo odsustvo. I tako prodjose, valjda, tri-cetiri meseca. Odjednom, jedno vece kad sam se vratio s posla, zatece me Vladino pismo: 'Stari Perisic je', veli, 'ovih dana umro u Rimu. Prekjuce je

sahranjen u Beogradu...'

Te noci Inge i Arnea sklonih na spavanje, pa ostadoh sam u kuhinji i napih se kao svinja. A onda nekako ruzno posrnuh, razbih rukom staklo na vratima. I gadno se posekoh, krv samo lije. Preplasih zenu i dete, jedva sam ih posle smirio...

I tako mi i to propade. I ne saznadoh ni je li istraga zbog Stoleta uopste bila otvarana. I otad mi u stvari ostade jos samo jedna, dosta mracna nada: da ce najzad izbiti neki mali, pametan rat. Jer dodje li do toga, tada ce me sigurno pozvati i ja cu, cist i bez potrebe da se perem, mirno moci da se vratim. Ali kad danas, evo, u ovom glupom svetu vise nema ni pametnih ratova...

Eto, vise nema nista. Sve smo ispricali.

Sad idem. Brinuce mi se zena. Ovde ima svakakvih zivotinja, kao u nekom rezervatu; cak i cetnika i ustasa. Pretukli su vec nekolicinu nasih. Zasad na boksera jos ne nasrcu, ali ona se ipak plasi.

Arne! Arne! Polazimo.

A vi, ako nekad odete na Dusanovac, pogledajte ga dobro. Cujem da se dosta promenio; ako. Tada cete se mozda setiti da ovde zivi jedan covek koji i kad stoji i kad hoda, i kad se smeje i kad spava - place za njim; jedan covek koji jos moze da se uzda - jedino u rat.